یوهان ولفګانګ فون ګویټه

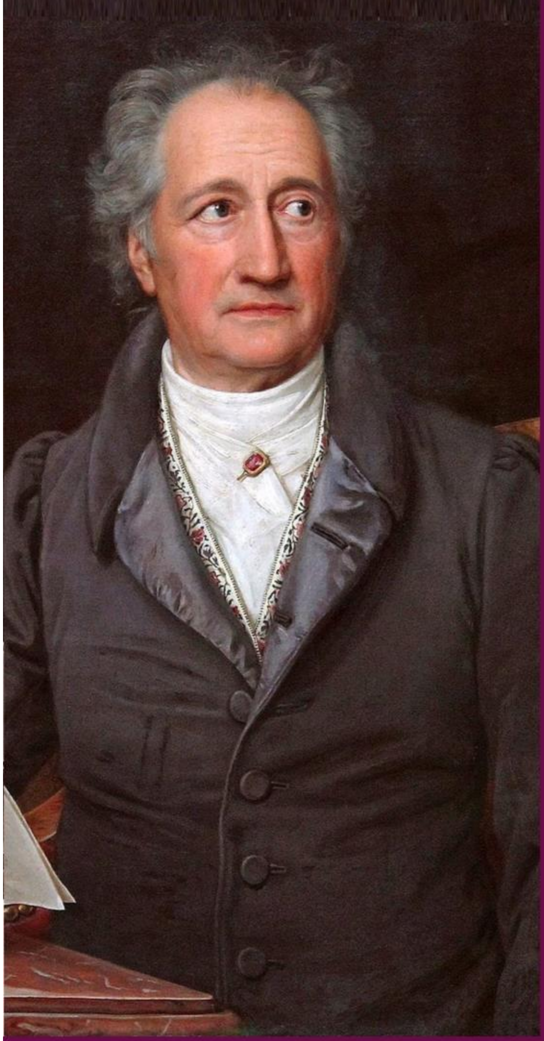

د ځوان ویرتیر

دردونه

ژباړه او لنډونه: عبدالحق سلامزوی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابپېژندنه

د کتاب نوم	:	د ځوان وېرتېر درونه -də dzwā́n we´rter dardu´na
د کتاب آر نوم	:	Die Leiden des jungen Werthers
انګرېزي نوم	:	The Sorrows of Young Werther
لیکوال	:	یوهان فون ولفګانګ ګوېټه / Johann Wolfgang von Goethe
موضوع	:	ناول، د آلمان ادبیات
پېر	:	۱۸مه پېړۍ
فارسي ژباړه	:	فریده مهدوي دامغاني
پښتو ژباړه او لنډونه	:	عبدالحق سلامزوی
کال	:	۱۴۰۰ مرغومی ۸
ځای	:	کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

د ځوان وېرتېر دردونه (ناول - کیسه) ۳

د «ځوان وېرتېر دردونه» کې د ګوېټه ویناوې ۳۷

د یوهان ولفګانګ ګوېټه ژوند او «د ځوان وېرتېر دردونه» ناول سره اړوندې خبرې ۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوان وېرتېر دردونه

«آه، څومره خوشحاله یم چې روان شوم! آه، تر ټولو راباندې ګرانه ملګریه، په رښتیا د انسان زړه څرنګه دی؟ ته یې چې دومره راباندې ګران یې، ته یې چې هېڅکله در نه جلا نه‌شوم. ستا پرېښودل او د خوشحالۍ او خوښۍ دغسې احساس لرل او تجربه کول.

خو ښه پوهېږم چې وبه مې‌بښې. نورې اړیکې مې ګنې تقدیر دغسې ټاکلې نه وې چې زما د زړه غوندې کوم زړه وځوروي او وکړوي...؟

آه، بېچاره *لیونورا*! په دې حال زه بېخي بېګناه یم.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ناول د لیکونو یوه لړۍ ده. دوې برخې لري، د لومړۍ برخې ټول لیکونه *وېرتېر* (د کیسې اتل) خپل ملګري *وېلهېلم* ته لیکلي دي او دویمه برخه کې بیا موندل شوي لیکونه دي، ځینې شارلوټې ته لیکل شوي، ځینې همداسې موندلې ټوټې دي چې د کتاب خپروونکي موندلې او بیا یې د لیک طبیعت، پېښو او تاریخي لړۍ ته په کتو په ناول کې اوبدلي دي. لومړی لیک د ۱۷۷۱ کال د مې په ۴مه لیکل شوی دی په دې لومړنیو لیکونو کې په پیل کې خپل روحي حالت بیانوي او د طبیعت انځورګري کوي. دی په هر ځای کې ګرځي، په غره، ښار، باغونو... کې.[1]

د دوو ماشومانو کیسه کوي چې کوچنۍ خور یې پام ورباندې کوي او پر مور هم ډېر ګران وي. ماشومان وېرتېر ته کیسې وایي او دی یو یو *کروتنر* (د هغه وخت آلماني دود پیسې) ورکوي او هم د ماښام خواړه ورسره شریکوي.

یو کلیوال زلمی د یوې کونډې خدمت کوي، په کرونده کې یې کار کوي او کونډې ډېر اغېزمن کړی وي، مانا پر کونډه مین وي.

وېرتېر د سیمې د قاضي پر لور مین شي د قاضي اته کسه اولاد دی چې نجلۍ له خپلو ورونو او خویندو سره د پلار کره اوسېږي. د وېرتېر ځوان ملګري چې یوه پېغله مېرمن ده او بله د هغې د تره لور، وېرتېر له ځان سره د نڅا یوه محفل ته روان کړي. په لار کې ورسره پېغله *شارلوته ابېس* هم ملګرې کېږي، خو شارلوټې له بل سړي سره د واده ژمنه کړې وي چې هغه په دې ورځو کې د خپل پلار د مرګ له امله او هم د کار لپاره له

---

[1] - تبصره: بهرني لیکوال په ناولونو کې خپل فکر، نظریه او لید بیانوي، خو زموږ په لیکوالو کې چې څوک خپل فکر ولري او یا خاصه وینا ولري، ډېر کم او بېخي په نشت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ځايه تللی وي. مازيگر د دوی بگۍ هغه دربار ته چې شارلوته پکې اوسېږي، ورسېږي، د هغې کور ته ورننوځي. د وېرتېر ملگرو ده ته ويلي وي، چې دا ډېره ښکلې پېغله ده، زړه به درڅخه يوسي، خو هغې له بل چا سره د واده ژمنه کړې وي.

تر شارلوتې شپږ ماشومان چې په منگ له دوو تر دوولسو کلونو وي، راچاپېر وي. شارلوته منځنۍ ونه، سپين خت او ښکلی اندام لري؛ پر تېر يې گلابي رنگه ټکری وهړ کړی وي. پر ماشومانو د ډوډۍ ټوکونه وېشي. ماشومان يې له مينې «لولوت» بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته ماشوم ته وايي: لويي! ښاغلی ستاسې د تره زوی دی، لاس ورکړه!

وېرتېر، شارلوته او دوې نورې ملګرې يې *وېلهلم* ته د نڅا مېلمستيا ته وخوځېږي. ښځې په خپلو کې د جامو په ستاينه او پوښتنه ځانونه ستړې کړي؛ بيا د کتابونو په اړه بحث وکړي. وېرتېر ته شارلوته يو ځل کاته هم وکړي، خو پر ده تاثير ونه کړي، بلکې خبرې يې نه اوري؛ وېرتېر د شارلوتې په شونډو، غومبورو او تورو سترګو کې ورک وي. چې له بګۍ کوزېږي، بېخي د خوبونو په دنيا کې ګرځي.

دوی ټول نڅېږي، هلته تر ټولو يو بدخويه سړی وي، په نڅا کې يې د شارلوتې لاس نيولی وي او وېرتېر ته يې لاس نه ورپرېږدي او دغه نڅا پای‌ته ورسېږي. دا ځل شارلوته انګرېزي نڅا وکړي. دا په خپل ټول وجود او ټول روح نڅېږي او له هرڅه فارغه يوازې په ټول زړه او حواسو نڅا کوي. بيا وېرتېر ترې د آلمانۍ نڅا هيله وکړي. شارلوته يې ومني، دا له خپلو جوړو سره وغږېږي او اجازه ترې واخلي. په دې نڅا کې وېرتېر هر څه هېر کړي، ځان ترې ورک شي، ځکه چې تر ټولو ښکلې موجود يې په څنګلو کې دی. له ځان سره پرېکړه وکړي، که يې سر هم ځي، خو له کومې ښځې سره چې د راتلونکي ژوند پرېکړه کوي، له بل چا سره به يې نڅا ته پرېنږدي.

د دې نڅا په پای کې دی هغه وروستۍ مالټه چې پاتې وي، شارلوتې ته ورکړي. شارلوته د ټولنيزو آدابو پر بنسټ له خپل کنجکاو ګاونډي سره پېژندګلوي کوي، او دا کار د وېرتېر پر زړه خنجر منډي.

په دريمه انګرېزي نڅا کې بله د پاخه عمر ښځه له وېرتېر سره نڅا پيل کړي، او شارلوتې ته ګوتڅنډنه هم وکړي او د *البرټ* (چې شارلوتې د واده ژمنه ورسره کړې ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم ورته اخلي. شارلوته چې وپوښتل شي، اندېښمنه شي. دا يې ترې پټه نه کړي او ووايي چې البرټ هغه سړی دی چې دې د نکاح کولو لوز ورسره کړی دی. که څه هم وېرتېر له مخکې پر دې کيسه خبر وي، خو اوس يې زړه مات شي، له پښو او لاسونو يې سېک وخېژي.

بيا آسمان وتنېږي، د موسيقۍ غږ پکې ورک او نڅا ګډوډه شي. د موسيقۍ آرکېسترا هم ودرېږي.

دوی يوې کوټې ته بوځي او شارلوته څوکيانې په دايره کېږدي او داسې لوبه چې د حساب وي او تر زرو پورې به دوام کوي، که څوک پکې غلط شو، کلکه څپېړه ورکول کېږي، پيل کړي. دا لوبه ډېره چټکه وي، چې له يو کسه خامخا تېروتنه پکې کېږي. شارلوتې خپل لاس اوږد کړی وي او هرڅوک په خپل وار حساب وايي او شارلوته چټکېږي؛ هرڅوک څپېړې خوري او آن وېرتېر هم دوې څپېړې ووهل شي.

لوبه پای ته ورسېږي، وېرتېر په شارلوتې پسې ورشي، هغه دښتې ته ګوري او سترګې يې له اوښکو ډکې وي، د وېرتېر هم اوښکې وبهېږي او (د ګوېټه د محبوب) شاعر *کلاپشتاک* نوم واخلي!

په سبا يې چې لمر وي او هوا خوندوره، له مېلمستيا راوګرځي. دوې ملګرې يې ويدې شي؛ شارلوته وېرتېر ته وايي: هيله کوم زما لپاره ځان مه په عذابوه!

وېرتېر ووايي: کله مې چې مخامخ رڼې سترګې وي، هېڅ ستونزه نه پېښېږي!

دی په تګ کې له شارلوتې د بيا ليدو غوښتنه وکړي، دا يې هم ومني او په هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ بیا سره وګوري. نور نو وېرتېر پر دې نه پوهېږي چې لمر دی که ورېځ، سپوږمی ده او ستوري! او شپه څه وخت راغلې، بلکې هره هستي یې په چاپېر کې ورکه ده. د دنیا هره خوښي د ده په برخه ده. وېرتېر په واهلمهایم کې اوسېږي او تر شارلوټې پورې نیم فرسخ لاره وي. وېرتېر د واهلمهایم په غرونو، د سیند غاړوډ دښتو او ځنګونو کې چکر وهي. په باغ کې لوبیا راټولوي، نینې کوي یې او *هومېر*[1] وایي. بیا یې چورت یوسي چې د *پېنه‌لوپ*[2] زړورو خواستګارانو به څرنګه د موجوداتو ژوند ترې اخیست، غوایه او خوګان یې پوست او ورېټول...

طبیب د قاضي لیدو ته راغلی وي، د قاضي ماشومان د وېرتېر پر اوږو ورخېژي، طبیت ته دا سپک کار ښکارېږي او په لاره هر چا ته وایي چې د قاضي بچیان بې‌ادبه دي او د وېرتېر په شتون کې به لا بداخلاقه شي. خو وېترېر د ماشومانو دا عادتونه په راتلونکي کې د دوی لپاره مرستیالان، د ښې راتلونکې د جوړونې پیلامې او بدلېدونکي ګڼي.

د ښار د کشیش مېرمن شارلوټه وروغواړي، کشیش سپین ږیری شوی وي. لور یې *فرېدرېکه* له ښاغلي *شمېټ* سره دښتې ته د کارګرو لیدو ته ورغلې وي. په راتګ له شارلوټې سره تود روغبړ وکړي، رنګ یې غنمرنګ، ونه یې ټیټه خو هسک سره، او اندام یې موزون وي. شمېټ یې عاشق وي او ډېرې خبرې نه کوي. بیا چې مازدیګر د ونې سیوري ته کېني د حسادت په اړه بحث وکړي، خو شمېټ بیا هم هماغسې حسود او بدبین پاتې شي.

---

[1] - د یونان د مخزېږدو پېړیو د مشهورو حماسو (ایلیاد او اودیسې) لیکوال، دلته له هومره موخه د هغه دا کتابونه دي.

[2] - د مخزېږدو پېړیو یوناني لیکوال هومېر په *اودیسه* کې د کیسې د اتل *اولیس* مېرمنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته د ډند پر غاړه پر تيټ دېوال ناسته وي، *آملي* چې ماشومه وي، يو ګيلاس اوبه شارلوتې ته راوړي، وايي: «نه! نه! لولوت، دا ته يې چې تر ټولو مخکې بايد له دې اوبو څخه وڅښې!» د وېرتېر په زړه کې د آملي د دومره مينې په خاطر چې شارلوتې ته کوم حس پيدا شوی وي، آملي په غېږ کې ټينګه او ښکل کړي، او آملي وژاړي. وېرتېر په دې کار نارامه شي. شارلوته آملي له لاسه ونيسي چې په دې ډنډ کې ولامبي، نو ښه به شي؛ هغه هم په اوبو کې ښه ډېره ولامبي او خپل غومبوري بيا بيا وينځي. وېرتېر ليکي: «[آملي] چې راوخته، بېخي تيار وم چې تندی پر ځمکه ورته کېږدم، سجده ورته وکړم، سم لکه د هغه پيغمبر په مخ کې چې ناست يم چې د يوه ملت له وجوده يې پليتۍ پاکې کړې وي!»

وېرتېر بيا همدا کيسه يوه عاقل ته وکړي او هغه د شارلوتې دا کار لويه تېروتنه وګڼي، چې بايد ماشومانو ته داسې څه ور القاء نه‌شي، ځکه چې دا خرافات زېږوي.

وېرتېر په يوه سفر کې د شارلوتې په سترګو کې بيا ورک شي، ده که هرڅو سترګې پکې ګنډلې وي خو هغه دومره ورته ځېره نه‌شي او د وېرتېر له سترګو يوه اوښکه وڅاڅي؛ شارلوته له بګۍ کوزه او کور ته روانه شي، له بګۍ د شارلوتې خولۍ ښکاري، وېرتېر په زړه کې خدايه، خدايه کوي چې ګوندې شارلوتې له شا ورپسې کتلې وي.

هرچېرې چې د شارلوتې په اړه خبرې کېږي او څوک وېرتېر پوښتي، نو ډېر ناراحته کېږي، ځکه چې د بل چا له خولې د شارلوتې ستاينه نه‌شي اورېدای. شارلوته د مېرمن *ايم* کره ولاړه شي. مېرمن ايم ډېره ناجوړه وي، خو مېړه يې ښاغلی *ايم* ډېر خستوز انسان وي؛ يوازې پر پيسو مين وي. ښاغلی ايم د اونۍ اووه فرانکه ورکوي، خو دا د کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښت لپاره له سپمولیو پیسو هم پیسې رااخلي.

وېرتېر ګڼي چې د شارلوتې مینه ورسره ده. وایي په رګو کې مې اور بلېږي، که مې یې له ګوتو سره ګوتې ولګېږي یا یې له پښې سره د ډوډۍ پر مېز پښه، ته وا اور راباندې بل شو. څرنګه چې شارلوته ډېره معصومه ده او روح یې پاک دی، ځکه خو نه پوهېږي چې وېرتېر څومره پرې ځورېږي. وېرتېر وایي: چې په خبرو کې لاس پر لاس راکېږدي او یا په خبرو کې رانیژدې شي او آسماني ساه یې پر شونډو راولګېږي... نیژدې وي چې نابود شم. لکه پر وجود مې چې تکه رالوېږي...

نو چې د دې خبرې زړه راکې پیدا شي، فکر وکړم هغه آسماني پاکي او هغه د اعتماد څرګندویه ... بېخي به مې درک کړې، که نه! زړه مې داسې پلیت او فاسد نه دی! خو ډېر کمزوری دی! ډېر کمزوری! او دا ګڼې اخلاقي فساد دی؟

ده ته شارلوته ډېره سپېڅلې ده. د شارلوتې یوه خوږه ترانه زده ده، چې له خپل کلاوسن[1] سره یې وایي، خو دا ساده سندره پکې ژوره اغېزه او قدرت پیدا کوي. وېرتېر احساسوي چې شارلوته یې د ژوند په اړه ربښتینې علاقه او پام لري او ګڼي چې د شارلوتې مینه ورسره ده، خو چې شارلوته د خپل خواستګار (البرټ) په اړه په شوق او مینه غږېږي، پر وېرتېر د تورې ګوزار کوي. وېرتېر په لیک کې وېلهېلم ته وایي چې «بې مینې زړه لکه بې بلې ډېوې جادویي فانوس دی، نو چې مازې ولګېږي، پر دېوال سمدوراه ډول ډول انځورونه ښکاره کړي.

یوه ورځ چې وېرتېر په یوه غونډه کې بوخت شي، خپل خادم شارلوتې ته ورولېږي،

---

[1] - د موسیقۍ آله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې نیامت چې یو څوک لږ تر لږه د هغې بوی ورسره راوړلای شي، په ډېره تلوسه خادم ته په تمه وي، ځکه چې د هغه پر جامو، تنیو او جلېق (چپنې) به د شارلوتې سترګې لګېدلې وي. نو دی په دا شېبه په زرو اېکو پیسو دا خادم نه ورکوي. چې هر سهار راپاڅېږي، یوازینی هیله یې همدا وي چې دا (شارلوته) به ووینم.

د ورتېر له سفیر سره ګرځېدل نه خوښېږي اود مور دا هیله یې چې دی د یوې دندې څښتن ووینې، ورته ټوکه ښکارېږي.

په دې ورځو کې یې تخیل کمزوری شوی او له نقاشي سره مینه کمه شوې وي. مګر څو ځله یې د شارلوټې د څېرې په رسمولو ګوتې خوځولې وي، خو شرمېدلی وي؛ د ټول وجود یوازې سکېچ (طرحه) یې کښلی وي او پر همدې یې قناعت کړی وي. په ده د شارلوتې ورلېږلې لیکونه ډېر ګران وي، نو شارلوتې ته وایي «چې لیک دې لیکه، رانجه شګه مه ورباندې پاشه، ځکه، لیک مې دې ښکلاوه، شګې مې تر غاښونو لاندې کړس وکړ.»

ورتېر هره شېبه پرېکړه کوي چې شارلوته به سبا ته نه ویني، خو چې سبا شي، نو کوم نر به یې راټینګ کړي!

البرټ له سفره راشي، ورتېر هغه ډېر شریف او په رښتیا د مینې لایق انسان بولي. ورتېر درناوی ورته لري. خو د البرټ راتګ نور له ورتېر څخه د شارلوتې په څنګ کې د پاتېدو نېکمرغي واخلي او په ځنګلونو ګرځي. پر ورتېر اور بلېږي چې البرټ د شارلوتې په څنګ کې ویني. مګر چې البرټ دندې ته ولاړ شي، ورتېر په پټه د شارلوتې دیدن ته ورځي. شارلوتې خپل وروڼه او خویندې ډېرې په مینه او ښې پاللې وي. ورتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

له البرټ سره د انسان پر کمزورۍ بحث کوي او هر یو خپل دلیلونه او مثالونه وايي، خو یو بل قانع نه کړای شي او همداسې دا بحث بېپایلې وي.

کله کله وېرتېر د شارلوټې پر ځای ماشومانو ته ډودۍ ورووېشي او هم کیسې ورته کوي او پر ماشومانو یې پر کړې اغېزه حیران شي.

وېرتېر ووېرېږي چې له طبیعته څومره اغېزمن شوی دی او پر دې خبره ځان ته خواشینی شی. نور نو شارلوته په خوب ویني، لاسونه پسې اچوي، او ګڼې چې په دښتو کې لاسنیولي ګرځي او زر زر واره یې ښکلوي او چې راویښ شي د دردمن زړه د اوښکو سېل یې له لېمو وبهېږي او خپلې تیارې راتلونکې ته ژاړي. تخیل یې کمزورۍ شي. په خپل «زړه» پسې ګرځي.

کله یې زړه وشي چې دربغی ساده کارګر وای، نو به یې یوه هیله وه او خواري به یې کوله. یا غواړي، هغه څوکۍ چې د لوی سفیر تر څنګ ناست وي، ومني او وزیر ته غوښتنلیک ولېږي. پر وزیر ګران او محترم وي. ده ته پوښتنه ورپیدا شي چې ګڼې دا حال او د وضعې بدلېدا به له اندېښنې او اضطرابه ورپیدا وي.

د ۱۷۷۱ د اګېسټ ۲۸ مه[۱] یې د زوکړې ورځ وي. له خپلو ښو ملګرو خوابدی وي چې له که څه هم د ده وضعیت یې ښه کولای شو، خو کوښښ یې نه دی کړی. البرټ یوه ډالۍ ورته رالېږي چې په منځ کې یې د شارلوټې هغه ګلابي دسمال وي، چې د وېرتېر او شارلوټې په لومړۍ لیدنه کې شارلوټې پر ټټر غوړولی و، او هم د هومېر دوه ټوکه ژباړلي کتابونه. شارلوټې او البرټ د وېرتېر وړې وړې غوښتنې ښې پېژندلې وي او

[۱] - دا د ګوېټه د زوکړې ورځ هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډالۍ وېرتېر ته ډېر ارزښت لري. ځکه چې وېرتېر دا دسمال له شارلوټې څو ځله غوښتی و. نور نو بې شارلوټې بل هېڅ هم خوند نه ورکوي؛ په هر څه کې شارلوټه ورته ښکاري، يوازې هغه څه ويني چې له شارلوټې سره يو څه اړه ولري. دوه يا درې ساعته چې له شارلوټې سره وي، د هغې په خبرو، کړو وړو کې ډوب او له شاوخوا بې‌خبر وي. نور يې په څنګ کې دومره ځورېږي چې ستونی يې ډک شي. په دښتو ځنګلونو او غرونو شي، په اغزنو بوټو کې تېرېږي، چې بدن يې خوږ او ژيرې ژيرې کړي او يوازې ګور ځانته غوره ګڼي.

وېلهېلم د شارلوټې د پرېښون مشوره ورکړې او پينځه‌لس ورځې کېږي چې وېرتېر يې په اړه فکر کوي. شارلوټه ښار ته تللې وي، د يوې ملګرې کره يې اوسېږي او البرټ هم ورسره وي.

د ۱۷۷۱ د سپټمبر ۱۰ مې ليک:

نن يوازې يم، بيا به شارلوټه ونه‌وينم، تر سهاره ساه نشم اخيستای، سهار ته مې سترګې نيولې دي، چې لمر څرک ووهي، د بګۍ آسونه به مې کور ته راورسېږي.

شارلوټې تر تګ مخکې له وېرتېر سره وعده کړې وي چې خامخا به يې ليدو ته ورځي، مازيګر چې دی په رنګارنګ چورتونو کې ډوب وي، شارلوټه له البرټ سره په زينو کې د وېرتېر کور ته وخېژي؛ دی د شارلوټې لاس ورښکل کړي او کېني، ډېره شېبه غلي وي؛ بيا شارلوټه د سپوږمۍ او خپلې مور کيسه وکړي او وېرتېر وپوښتي چې ګنې بيا به هم يو بل ووينو؟ وېرتېر ووايي چې هرومرو به ووينو، که دا دنيا نه وي، نو په بله کې به ووينو... په دې ډول چې شارلوټه دخپلې مور د مرګي او د ورونو د يسيرکېدا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ته یې د پالنې د ورپه غاړه کېدو کیسه وکړي، خدای پاماني ترې واخلي.

دویم کتاب: ۱۷۷۱ د اکتوبر ۲۰مه:

وېرتېر له وزیر سره یو ځای کار پیل کړی وي، خلک ویني چې خپلې باتې وهي خو کمال یې زده نه دی. مګر دی له خپل ځواک او وړتیاو ناهیلی وي. دی له خدایه غواړي چې درېغی د دومره لوړېينې پر ځای یې لږ پر ځان باور او تواضع هم ورکړې وای. لازمه ګڼي چې صبور وي او په دې توګه به کارونه ښه مخته ولاړ شي. له *کونټ دوس* سره ووینې، له هغه سره ډېر ذهني جوړجاړی او ورتهوالی لري او وبله په خلاص مټ د زړه غوټې پرانیستای شي. وېرتېر له وزیر څخه دې حال ته رارسېدلی وي چې که یې له پوزې ونیسې، سا یې وځي. ځکه وزیر له خپل ځانه راضي نه ښکاري. څرنګه چې دا نادره وي چې وېرتېر خپل لیکلي شیان بیا وګوري او بیا کتل بېخي خوند نه ورکوي، خو وزیر یې ورستنوي چې بیا یې له سره وګوري، ځکه چې دویم وار لا ښې کلمې او کره او مناسبې جملې موندل کېږي. دا په دا چې وزیر ته باید هر څه د لیکوالی د علم په لرغوني معمول سبک لیکلي وي، که نه بیا په هېڅ شي سر نه خلاصوي؛ نو ځکه د وېرتېر د هر ډول مخالفت سخت دښمن وي او وېرتېر ته دا کار سمه شکنجه وي. څرنګه چې کونټ دوس د آلمان هېواد له سفیر سره کار کوي، د ده هم د سفیر له پخوالي، سوکهوالي او بې‌بریده وسواسه دمه خولې ته راغلې وي. وېرتېر له خپل کارفرما هم ناراضه وي، ځکه چې هغه د ده د ملګري کونت غیبت ورته کوي خو وېرتېر یې دفاع. وېرتېر وايي چې کونت یوازې د اخلاقو په خاطر یې نه، بلکې د علم او پراخو معلوماتو په سبب یې د درناوي سړی دی. وېرتېر له وزیر سره دا اوسنی کار د وېلهېلم په مشوره او ټینګار پیل کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ورځو کې چې وېرتېر پلی مزل کوي، د *مدیموازېل دو بې* سره ویني. هغه ډېره مهربانه، مینه‌ناکه او د طبیعي حالتونو ښتنه ده او له خپلې خاله سر اوسېږي. دې خاله په تاند پېغلتوب کې، چې ښکلې وه، څو زلمي له لارې ایستلي وي او چې عمر یې خوړلی نو له یوه زاړه افسر سره یې واده کړی او هغه هم بیا مړ شوی دی. په دې ښار کې هر څوک ځان نجیب او تر نورو لوړ ښیي او همدا یې کار وي، او دا چاره په وېرتېر ډېره بد لګېږي.

د ۱۷۷۲ د جنوري ۲۰مه، شارلوتې ته لیک:

وېرتېر په ګڼو کارونو کې اوس ورو ورو مړاوی کېږي. نېکمرغي او خوشحالي نه لري. خلک د جادويي صندوق په څېر کوچني او نانځکې ورته ښکاري. د پېغلې دوبې شنې سترګې وي، له هیاهویه ډکې ټولنې څخه یې زړه چوي او له وېرتېر سره په دښتو، ځنګلونو او غرونو ګرځي او بیا په دې ګرځېدا کې دوی د شارلوتې په اړه خبرې کوي او دې ته د شارلوتې په اړه خبرې خوند ورکوي او ورباندې ګرانه هم وي.

شارلوتې ته بل لیک:

په ښار کې هوا او ورځې ډېرې خرابې وي او وېرتېر په دې خوشحاله وي چې څوک یې نه په زحمتوي. خلک ټول د نورو خوښی، روغتیا، روغه سته، آرام او نومنېکي له منځه وړي. د وېرتېر که څه هم له وزیره زړه شین وي او کارونه یې په زړه نه کېږي، استعفا ته تیار شي، خو وزیر بیرته شخصي لیک ورولېږي او د ده د کارونو، پوهې او وړتیا ستاینه وکړي او همدا د وېرتېر «د زلما پېر» وبولي. خو له وېرتېر څخه وغواړي چې خپل دنننی شور لږ ملایم کړي او په راتېټولو سره یې ښه اغېزه وښندلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ورځې کېږي چې وېرتېر تشویق شوی او له ځان سره پوخلا شوی دی؛ وایي: د روح استراحت او باطني رضایت په رښتیا چې عالي شی دی!

د ۱۷۷۲ د فېبروري ۲۰مه، البرټ ته لیک:

وېرتېر البرټ ته په غوسه وي چې خیانت یې ورسره کړی دی. که څه هم د ځان ځای دویم بولي، خو غواړي د شارلوټې په زړه کې همدا ځای وساتي.

د ۱۷۷۲ د مارچ ۱۵مه، وېلهېلم ته لیک:

وېرتېر وېلهېلم ته ګیله کوي چې د دې دندې منلو ته تا تشویق کړم مګر زما له حال او وضعیت سره برابره نه وه. یوه ورځ یې کونت دوس مېلمه کړي، د دواړو جنسیوتونو ټول ویاړمن، لویان او اشراف‌زاده‌ګان یې وربللي وي د وېرتېر هلته پام شي چې «موږ ساده کارمندان هېڅکله په خپل اصلي موقعیت او ځای کې نه اوسېږو.»

کونت د کور په لوی تالار کې ګرځي او خبرې کوي چې *کلتل دوبې* راورسېږي او بیا ځواکمنه *مادام دو اېس* رانوځي، لور یې ورسره وي او د نجباو پېرې کوي چې د وېرتېر ترې کرکه راځي. په همدې وخت *مَدموازېل دو بې* راشي، خو هغه له وېرتېر سره د نورو ورځو د خلاص مجلس پر خلاف په شرمناکه لهجه غږېږي. نور هم ډېر خلک راشي، خو د وېرتېر سترګې یوازې په مَدموازېل دو بې کې وي او نور مېلمانه د ده ځوابونه لنډ لنډ ورکوي. څرنګه چې خلک ده ته عجیب عجیب ګوري، نو له کونټه خدای‌پاماني واخلي. په ښار کې خپل استوګنځي ته راشي. یوه مېز ته ناست وي چې *آدولېن* راشي او ورته ووایي چې ټول خلک خبر شوي چې جناب کونت درڅخه غوښتي وو له محفله یې ووځې. وېرتېر په دې خبره ډېر خپه شي، فکر کوي چې د خلکو د خندا شو. بله ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه گوښه کې مدموازېل دو بې ویني او د ها بلې ورځې پوښتنه ترې وکړي؛ دا ووايي چې سل ځله مې زړه وکړ چې دا خبره درته وکړم، په زړه مې سل غمونه تېر کړل، ځکه چې کونت هغه خلک نه‌شول خپه کولای. مدموازېل دا هم ورته ووايي چې ما دا هر څه لیدل، خو دفاع مې دې کولای نه‌شوه. دا ټولې کیسې په زړه‌سواند انداز ورته وکړي چې پر ویرتېر اور بلوي او گڼي چې چا ته چې ما د مولې اهمیت نه ورکاوه، هغوی زما له دې جزا خوند اخیستی؛ ویرتېر فکر کوي چې تر دې حالته ځان په خنجر وهلی ښه دي.

د ۱۷۷۲ د مارچ د ۲۴مې لیک:

ویرتېر دربار ته استعفا وړاندې کړې وي، خو له ویلهېلم سره یې ورباندې مشوره کړې نه وي. له هغه وغواړي چې مور ته یې دا وضعیت ښه وښيي چې هسې نه مور یې خپه شي چې یوازېنی زوی یې د هېڅ لوبې نه‌شو. له *شهزاده دو* سره یې په دې ورځو کې اړیکې ښې وي او هغه ترې غوښتي دي چې پسرلی له ده سره په پوره آزادۍ د ده په فصلونو کې تېر کړي.

په دربار کې د ویرتېر استعفا منل شوې وي، خو وزیر ته یې خوند نه وي ورکړی او ولیعهد هم له یوه لیک سره د پینځه‌ویشتو *دوکا(Ducats)* معادل عوض ورته رالېږلی وي. نو اړتیا نشته چې مور یې نورې پیسې، هغه چې ده په لیک له مور څخه غوښتې وې، ورته راولېږي. بیرته خپل ټاټوبي ته په شپږ فرسخه[1] واټن کې واړوي. له دې ټاټوبي یې مور د ده د پلار تر مړینې وروسته کډه کړې وي.

---

[1] - فرسخ یا فرسنگ (یو فرسخ = درې مایله) یا د عربو په اصطلاح یو فرسخ ۱۲۰۰ ذراع دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرتېر د خپل ټاټوبي ډېر ځایونه راکتلي وي، زیاتې خاطرې یې تازه کړې وي. د لویې زیزفون ونې ډډ ته یې دمه کړې وي او پر زړو کورونو یې سلامونه اچولي وي. خو نوې ودانۍ او په هغه ځای کې هر بدلون یې د خولې خوند ورخراب کړی وي. د کور مخې ته له ښوونځي یې پلورنځی جوړ شوی وي. هغه رود ته ورشي چې دوی به تیږې وروېشتلې، چې سوَرې ورباندې په ټوپونو تېرې شي. زاړه یادونه ورپه زړه کړي، تخیل وخوځوي. روحي حالت ورباندې غالب وي، لکه: سود به مې څه وي چې هر زده‌کوونکي ته بیا بیا ووایم چې ځمکه ګرده ده؟ په داسې حال کې چې بنیادم ته همدومره کافي دي چې څو موټیه د خاورو لوټې ولري چې خپله بقا پرې تضمین کړي، واقعیت دا دی چې د بېسا ځان د ویده کولو لپاره تر دې هم کمو خاورو ته اړتیا لري.

وېرتېر اوس له شهزاده سره د هغه په کلیوال کور کې اوسېږي؛ شهزاده ساده او نېک سړی دی خو عجیب خلک ترې چاپېر وي، چې نه چلبازان ایسې او نه هم شریف؛ خو شهزاده یوازې د هغه څه خبرې کوي چې یا چا ورته ویلي وي یا یې لوستلي دي، خو د وېرتېر پر پوهه مین وي؛ مګر [د] زړه [خبرې] ته یې، چې دی خپله پر [خپل زړه] ویاړي او د هر څه، هر ځواک، ټولو نېکمرغیو، بدمرغیو او غمونو یوازېنۍ سرچینه ده، اهمیت نه ورکوي.

د وېرتېر په نظر: پر څه چې دی پوهېږي، ټول انسانان پرې پوهېدای شي خو زړه یې یوازې په ده پورې اړه لري او بس.

د ۱۷۷۲ د مې ۹مه:

وېرتېر غواړي جګړې ته ولاړ شي او له شهزاده سره، چې له جنرال سره اړیکې لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پر دې پټه خبره غږېدلی وي، خو هغه ترې راګرځولی وي.

۱۷۷۲ د جون ۱۱مه:

په دې ځای کې يې زړه تنګ وي، که څه هم شهزاده ښه چلن ورسره کوي. څرنګه چې د شهزاده ذهن بېخي معمولي او عادي دی چې ده ته هېڅ خوند نه ورکوي خو دلته يې زياتې نقاشۍ کړې وي. د شهزاده مصنوعي او فني کلمې نه خوښېږي، خو هنري ذوق يې ښه وي، خو وېرتېر يې د طبيعت حس په وجود کې راويښوي، مګر د «هنر» د تعالۍ حد ته يې لوړولای نه‌شي. نو چې شهزاده ته درک وشي چې فني کلمې يې خبرو ته راغلې دي، ټوله کيسه ورانه کړي.

وېرتېر غواړي ځان شارلوټې ته ورنيژدې کړي. دی ګڼي چې که د شارلوټې مېړه شوی وای، تر البرټه به ورته ښه و. وايي کله چې البرټ د شارلوټې تر ډېرې نرۍ ملا غېږ تاووي، ټول بدن مې وربېږدي. دی مني چې البرټ له شارلوټې سره په ټول وجود مينه کوي. کله کله د وېرتېر زړه ورته وايي چې که البرټ ومري نو دی به شارلوټې ته ورسېږي. وېرتېر اټکل کوي چې پر بل چا به شارلوټه دومره ګرانه نه وي، لکه پر ده چې ده.

چې منی راروان وي، د ده په شاوخوا او باطن کې هم پيلېږي. پاڼې يې په ژېړېدو وي. هغه کس چې پر ځمکواله کونډه مين و، ووينې، هغه اوس له کرونډې شړل شوی وي. د هغې کونډې ورور دی په دې خاطر شړلی وي چې که هغه زلمی يې له کونډې خور سره واده وکړي نو د ده د زوی د ميراث برخه به خواره شي، ځکه چې خور خو يې بچی نه لري. د هغه پر ځای نوی نوکر راغلی وي چې ممکن له کونډې سره واده هم وکړي. خو مخکنی مين (نوکر) وايي چې تر څو ژوندی يم، دا کار به ونه‌شي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي: همدا زما د ژوند کیسه هم ده، خو زه د نوکر هومره نر نه یم او آن ځان ورسره پرتله کولای نه‌شم.

۱۷۷۲ د سپټمبر ۵مه:

شارلوټې البرټ ته لیک لیکلی وي چې: «ملګریه، زما ګرانه ملګریه! څومره چې ژر کېږي، راستون شه، په بې‌صبرۍ درته ناسته یم.» دا یادښت وېرتېر ته په لاس ورشي، لږه موده ګومان وکړي چې دا ګنې شارلوټې ما ته لیکلی دی، خو چې شارلوټې ته یې وریاده کړي، د هغې په څېره کې نارضایتي ښکاره شي.

شارلوټه د البرټ له دیدنه راستنه شوې وي؛ وېرتېر یې دیدن ته ورشي، دا یې هم ښه هرکلی وکړي، وېرتېر یې لاس ورښکل کړي. طوطي د نوي مېلمه آواز وکړي. هغه د شارلوټې له لاسه ډوډۍ خوري او پر شونډو یې پسته مښوکه ږدي. طوطي د وېرتېر پر شونډه هم پسته مښوکه ولګوي. شارلوټه د ډوډۍ ټوټه په خوله کې کېږدي او طوطي یې ترې وخوري. وېرتېر وايي چې شارلوټه ولې داسې کارونه کوي او ویده زړه، تخیل او احساسات مې راویښوي. خو بیا پر دې ځان سبانه کړي چې شارلوټه پر ده زیات باور لري.

په سیمه کې مخکنی کشیش او کشیشه مړه وي، نوی کشیش او نوې کشیشه راغلې وي، هغه دوې د غوزانو (چارمغز) ونې یې وهلې وي چې د کلیسا دننه وې. دلته به یې ډډ ته وېرتېر او شارلوټه کېناستل. هغو ونو له کشیشې څخه د لمر مخه نیولې وه او چې غوزان به پاخه شول، ماشومانو به د راشکولو پر مهال شورماشور کاوه چې د کشیشې مراقبه او حضور یې خرابول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۷۷۲ د اوکتوبر ۱۹مه:

وېرتېر د شارلوټې دومره ارمان کوي چې درېغی مازې یو ځل یې په ټټر پورې کلکه نیولې وای، نو به یې په ټټر کې دا ډاروونکې خلا ډکه وای.

۱۷۷۲ د اوکتوبر ۲٦مه:

وېرتېر فکر کوي چې د یوه مخلوق ژوند په رښتیا ډېر زیات ناچیزه دی. وېرتېر ته د شارلوټې د وجود نشت هر څه په نشت کړي وي. حیران وي چې داسې ښکلا یې مخې ته ولاړه ده، خو:

لیلا په باغ کې سره منه شوه

نه یې ویشتی شم نه یې باد راغورځوینه

۱۷۷۲ د نومبر ۳مه:

وېلهېلم ته په دې لیک کې وېرتېر لیکي: یوازې خدای پوهېږي چې څو واره په دې نیامت او هیله بسترې ته تللی یم چې نور هېڅ له خوبه راویښ نه‌شم. نو چې په سبا راویښ شم، ځان بدمرغ راته ښکاري. د لېونتوب ارمان کوم. خپل خپل زړه مړ بولي، اوښکې وچې، حواس مضطرب، تندی له ګونځو ډک او ځور ورسره ملګری، تخیل یې بایللی؛ ښکلی طبیعت ورته سوړ، مړ او بې‌روحه ایسي. په وار وار یې ځان پر ځمکه ویشتلی وي چې لږ اوښکې به یې له سترګو وبهېږي.

وېرتېر په شرابو راشي او پوره بوتل غوړپ کوي، خو شارلوټه یې له دې کاره راګرځوي. دی چې د خپلې شارلوټې په اړه فکر وکړي. وایي چې: ته خو زما په روح کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې نو څرنګه فکر وکړم او څرنګه فکر ونه کړم. نور مې ځان له واکه وتلی دی.

ویرتېر ګڼي چې شارلوته لا هم مینه راکوي، دا زهر راته تیاروي او زه یې په خوند خوند څښم. شارلوته لومړی ځل وي چې ورته د «ګران ویرتېر» غږ وکړي. ویرتېر وایي چې په وجود کې مې په دې کلمې سره آن د هډوکو په مغزو کې خوښي او خوند احساس کړ. دی وایي چې: څرنګه چې شارلوته د بل ده، نو له خدایه یې ځانته غوښتلای هم نه‌شم.

ویرتېر دا خبره کوي چې شارلوته یې کړېدن او ځور حس کوي او دا هم وایي چې بل فاني موجود زما هومره غم او کړاو نه دی لیدلی.

ویرتېر د شارلوتې په ګوته کې ګوتمۍ ویني، ښې اوښکې یې وبهېږي او له شارلوتې څخه ډېره کلکه هیله وکړي چې د موسیقۍ د آلې وهل ودروي. شارلوته ورته وایي چې ولاړ شه، خو خیر آرام اوسه! اوس خو دې آن د خپلې خوښې له خوړو خوا ګرځي. ویرتېر وایي: خدایه ته خو مې دردونه وینې، ته یې په خپله پایته ورسوه!

نور نو چې ویرتېر سترګې مازې وروليې، د شارلوتې تورې سترګې یې په سترګو کې غړېږي.

ګران لوستونکي ته د کتاب د خپرندوی له خوا:

(له دې وروسته د ویرتېر روایت ده ته د نړدې خلکو له خولې د کتاب خپرندوی راټول کړی دی او هم یې د ده موندلي لیکونه او یادښتونه په مناسب ځای کې راوړي دي.)

د ویرتېر په روح کې ناهیلۍ، درد او اندېښنې ژورې ولۍ کړې وې او په وجود کې یې تر پخوا زیاتې ځغلولې وې چې ورور ورو یې د ده ټول وجود پوښلی و. ذهني آرامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هماهنګي يې پاکې له لاسه ورکړې وي. دننی اور يې داسې ژبورې لمبې کوي چې د ده ټولې وړتیاوې یوه په بله پسې له منځه وړي. له ټولو خواریو سره سره يې د زړه اضطرابونو وروستنی ذهني ځواک هم وراوبه کړی وي، د ژوند شور يې پکې وژلی او عقل او پوهه يې ترې وېلې کړي وي. وېرتېر په ټولنه کې ستومانوونکی غم څرګنداوه. ورځ په ورځ بدمرغي ترې راتاوېده او ورسره د بدمرغۍ په احساس کې شېبه په شېبه له عدل او انصاف ډېر لرې کېده. د البرټ دوستان کیسه کوي چې البرټ همدومره دروند سړی و چې د ژوند ستره شتمني يې تل د خپل ملګري سره یوازې پرېښودله، له کوټې وت، چې هسې نه وېرتېر يې په شتون کې ونه‌ځورېږي. د شارلوټې پلار ناروغ شي، بګۍ راشي او شارلوته ورولي، په سبا يې چې وېرتېر د شارلوټې دیدن ته ورشي او دا نه وي، نو په بل سبا يې سره له دې چې البرټ دا نه‌راولي، خو د وېرتېر په سر شارلوته بېرته کور ته راګرځوي. وېرتېر فکر کوي چې د دواړو ملګرو البرټ او شارلوټې ژوند يې خراب کړی دی او ځان ګنهګار بولي او رټي. بیا يې له البرټ سره د شارلوټې په خاطر په زړه کې کینه پیدا شي.

وېرتېر ته داسې اېسي چې «څرنګه چې شارلوته يې [(د البرټ)]خپله مېرمن ده، نو زه چې ورځم خامخا به يې په زړه کې ما ته کینه پیدا کېږي او اوس يې حسوم هم چې په ناراحتۍ او کړاو مې ویني او زړه يې غواړي چې ترې لرې شم او شتون مې ورباندې بوج او پېټی دی.» چې روان به شو، کله به چټک شو، کله به يې پښه ونیوله، چې ګواکې بېرته ستون شي، خو په همدې ډول به مخ ته پر خپله لار ته. چې د شارلوټې د پلار کور ته ورسېږي. د هغې کوندې ښځې نوی کروندګر وژل شوی وي. مخکنې زلمی کروندګر چې د دې ورور پسې اخیستی او پر دې مین و، او وېرتېر څو واره خبرې هم ورسره کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، خلکو گومان کاوه چې دا نوی کرگر به هم هماغه مخکني زلمي کرگر وژلی وي.

د وېرتېر چې وويني چې هغه وربانديې گران ځای چې تر هغې ونې لاندې يې خپله مينه پکې ليدلې وه، له ماشومانو سره يې لوبې پکې کړې وې، په تاوتريخوالي اوښتی او په وينو لړلی، نارامه شي او ملال شي. د کلي څو وسله‌وال هماغه زلمی کروندگر راولي. وېرتېر يې وپوښتي چې اې بدبخته ولې دې پر ځان دا حال راوست؟ هغه په سړه سينه ورته ووايي چې «نه به دا بل څوک خپله کړي او نه به دا بل څوک خپل کړي.» وېرتېر ترې لرې شي، ټول وجود يې يو دم د وحشت او تاوتريخوالي په هغه احساس بل خپل شي. يوه شېبه ماليخوليا او زړه‌چاودون ورپيدا شي او له هغې ناهيلی، لټی او ملالتوبه راووځي. په محکمه کې د قاتل کروندگر ملگري دفاع کوي، خو محکمه يې ونه‌مني او البرټ ووايي چې کروندگر ملامت دی او بايد جزا ورکړل شي. د البرټ دا خبرې د وېرتېر په زړه کې لکه ستنې خښې شي او آن البرټ ته يې په زړه کې پټه دښمني هم پيدا شي. وېرتېر په ياداشت کې خپل ځان ته وايي: «اې بدمرغه موجوده! ته له چا سره په ژغورنه کې مرسته نشې کولای/ د چا د ژغورنې وس نه لرې، ښه پوهېږم چې نور مو د ژغورنې امکان نشته.»

د البرټ په اړه يې په يوه يادښت کې ليکلي وي: «زما څه گټه چې ځان ته په وار وار ووايم، هغه شريف او ښه سړی دی! په داسې حال کې چې دا کار مې زړه دوې ټوټې کوي. انصافمنېدای نه‌شم.» شارلوته چې کور ته راځي، هرې خوا ته گوري او د وېرتېر په خبرو پسې يې زړه ختلی وي، د خبرو يې ارمانجنه وي. البرټ له شارلوټې وغواړي چې له وېرتېر څخه ځان راټول او کاته ورسره لږ کړي. خو شارلوته غلې وي البرټ يې حس کړي؛ نو بيا هېڅکله د وېرتېر په اړه خبرې ونه‌کړي. خو دا شارلوته وي چې د وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسه راپیلوي.

مجرم (زلمی مین کروندگر) له ټولو خبرو انکار وکړي، وېرتېر محکمې ته شهادت ته وروغواړي او ډېر په قهر شي. تېرې ورځې ورپه زړه شي. کمزوري کېږي او ورځ په ورځ زړه خوري. له خپلې د زړه سر، ګرانې او نمانځوړې موجودې سره یې په اړیکو کې یکنواخت درد ویني. دننني ځواکونه چې ځپي، ویني چې وحشت ترې کېږي. نه هیله او نه موخه لري.

(په دې کیسه کې راروان څو لیکونه وروسته موندل شوي دي چې د وېرتېر کیسه پکې بیان شوې ده)

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۱۲مې لیک:

ګران وېلهېلمه، وضعیت مې ډېر خراب دی. داسې لکه شیطان مې چې په رګو رانوتلی وي؛ زړه مې چوي او ستونی مې کېکاږي. کړاو وینم او په شپنیو وحشي صحنو کې ورکېږم. د ژمي په دې ساړه کنګل کې د شپې په ۱۱ یا ۱۲ بجو د سیند غاړې ته ولاړم. غوښتل مې په خلاصه غېږه په بل اور کې ځان ورواچوم. خپل دردونه او شکنجې وزغمم. ځان په همدې څپو کې وروغورځوم.

۱۷۷۲ د ډېسمبر ۱۴مې لیک:

ګرانه ملګریه! کوم عشق چې زه یې له شارلوټې سره لرم تر ټولو سپېڅلی، سوچه او پر وروری ټینګ نه دی؟ یو خیال راغی چې په غېږ کې یې ټینګه ونیسم او په میلیونونو بوسې ترې واخلم. سترګې مې یې په سترګو کې ورکې شي. ګرانې شارلوټې له منځه ولاړم، حواس مې ګډوډ دي. اته ورځې کېږي چې په بل هېڅ شي کې فکر نه کوم. سترګې مې له اوښکو ډکې دي. هېڅ ځای، ځای نه راکوي. ارمان مې دی چې نور خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوټه پر اوږه کړم.

روایت: وېرتېر مرګ ته تیار دی، خو په وحشت ځان نه وژني. غواړي په ټینګه عقیده او سنجولي آرام عزم سره دا کار وکړي. نور نو مرګ ته په خوښۍ غېږ ورکوي او خپل ملګري ته په دوو لیکونو کې چې په کنایه لیکل شوي، دا نقشه بیانوي:

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۲۰مې لیک:

ګرانه ملګریه، د ملګرۍ دې مننډوی یم. چې راته وایې درستون شم، ښه وړاندیز نه دی. غواړم څه وخت نور هم وګرځم، په تېره په هغه شېبه کې چې اوږدمهاله کنګل او ښکلو واټونو ته هیلهمن اوسېدای شو. تا چې ویلي، راپسې راځې، ښه خبره ده. خو پینځهلس ورځې نور هم ودرېږه، زه بل لیک درلېږم. مور ته مې ووایه چې دعا راته وکړي، ډېره رانه ځورېدلې ده. ښښه ترې غواړم. دا به مې برخلیک وي چې د ډېرو، چې د نېکمرغۍ لامل یې کېدای شوم، د ځور سبب شوی یم. خدای پامان ملګریه.

روایت:

کرېسمېس ته یوه اونۍ پاتې وي، شارلوته وېرتېر ته ډالۍ جوړې کړي؛ وېرتېر هم وروړسېږي او دا ورته وایي چې «تا ته به هم ډالۍ درکړل شي- یوه ډېوه او یوه بله هم ورسره. خو خیر دی تاسې عاقل او آرام اوسئ!» (وېرتېر په غوسه شي چې دا خبره څه مانا؟) شارلوته خپله خبره پسې وغځوي:«خو تر هغې پورې باید ته رانشې؛ او باید همداسې وشي. نور نو دوام نشي کولای!» وېرتېر له ځان سره تکراروي چې «نور نو داسې دوام نشي کولای!» شارلوته چې هرڅومره خواري وکړي، پوښتنې ترې وکړي، د وېرتېر له دې احساسه رااېستلای نهشي او د هغه پر خوله همدا خبره تکرارېږي «نور نو دوام نشي کولای!». وېرتېر چیغه کړي چې «نه شارلوټې! زه به دې نوره ونهوینم!؟» شارلوته زارۍ ورته وکړي چې «ته خو پر ځان واکمن شه، آرام شه.» د وېرتېر لاس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسونو کې نیسي او ورته وايي چې «ولې داسې کوئ؟ زه د بل یم. همدا زما د خپلولو ناممکن وضعیت زه ستاسې په سترګو کې دومره جذابه او ښکلې برېښولې یم!»

وېرتېر لاس ترې لرې کوي او ناره کوي: «څومره پوهه، څومره هوښیاري! ښايي دا نظر دې البرټ درته ویلی وي! څومره سیاستوال چلن! آه، په رښتیا څومره له سیاسته ډک چلن!» شارلوته ترې وغواړي چې «لږ وګرځئ، تر ما به ځان ته ستا د مینې ډېره وړ ښځه پیدا کړئ. بیا به ټول نېکمرغه یو! او ډېر خوند به ترې واخلو!»

وېرتېر موسک شي «دا مطلب چاپولای شو او ټولو ښوونکو ته يې سفارش ورکولای شو. آه، شارلوټې! بیا هم ما ته یو څه موکه راکړئ: هر څه به سم شي!»

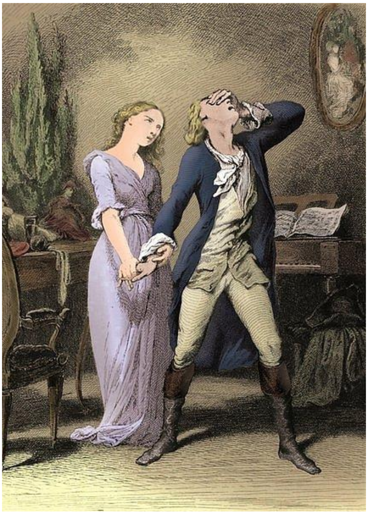

شارلوته ترې غواړي چې «د نوبل عید (کرېسمېس) تر شپې پورې مه راځه وېرتېره!» چې وېرتېر ځواب ته خوله جوړوي، البرټ رانوځي. وېرتېر ورسره ساړه او بېخي کنګل سترې‌مشي وکړي، دواړه له یو بله ځورېږي. وېرتېر د ماخستن تر اتو بجو هلته پاتې شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د خوړو پر مېز خواړه کېښودل شي، وېرتېر خپله خولۍ او لکڼه راواخلې؛ البرټ سوړ ننګ ورته وکړي او دی هم سړه مننه ترې وکړي، کور ته ولاړ شي؛ په چیغو چیغو وژاړي او په زوره زوره له ځان سره غږېږي. د دوشنبې په سهار د ډېسمبر په ۲۱مه ښارلوټې ته دا لیک ولیکي:

«ګرانې شارلوټې، چې له تاسو راغلم، زړه مې ډک و، له ځانه بېخوده وم. بیا مې پرېکړه وکړه چې له ژوند سره مخه‌ښه وکړم. کله کله مې فکر کاوه چې په موږ درېیو کې باید یو له منځه ولاړ شي. تر اوسه مې ټینګ هوډ شته چې له ژوند سره خدای‌پاماني وکړم.»

وېرتېر خپل خدمتګار ته ووایي «چې له چا سره مې کتابونه دي، ترې راټول یې کړه؛ کومو بېوزلو ته مو چې پیسې ورکولې، ورېې کړه. د سوداګرو او دوکاندارانو حساب وغواړه.» مازدیګر پینځه بجې وي چې کالي او کتابونه یې په یوه لوی صندوق کې ښه منظم کېږدي. شارلوټې ته په همدې وخت د لیک وروستۍ کرښې لیکي چې:

«ته به آرامه او بېغمه وې، زه به د کرېسمېس اختر ته درنه‌شم او ستا د امر اطاعت به وکړم. شارلوټې نن، یا هېڅکله، د نویل په شپه به ته دا لیک په خپل لاس کې ونیسې، وبه رېږدې، په ګرانو اوښکو به یې دې لوند کړې! همداسې مې زړه دی! پکار هم ده! آه، په رښتیا څومره خوشحاله یم چې بالآخره مې خپله پرېکړه وکړه!»

شارلوته هم اندېښمنه وي، البرټ ته ووایي چې تر اختره به وېرتېر رانشي. البرټ هم پر آس سپور شي او د سبا کار یې پیل کړي. شارلوته له ځان سره چورت وهي چې څومره نېکمرغه او ښه مېړه مې دی، وفادار او ښه انسان. بلې خوا ته پر شارلوته وېرتېر ګران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. کاش چې ورور کولای يې شو. خپل ټول خپلوان په ذهن کې تېر کړي، خو يو يو منفي ټکی پکې ومومي؛ ځکه خو هېڅوک د وېرتېر ور ونه‌ويني. په روح يې دا احساس غلبه وکړي چې د ځان لپاره يې وساتي. په همدې وخت له زينو د وېرتېر د راتګ غږ وشي؛ شارلوته ورته وايي چې «هغه قسم دې څه شو؟» وېرتېر وايي «ما خو قسم کړی نه و!» شارلوته وايي «لږ تر لږه خو به دې زما د غوښتنې درناوی کړی و او ما دا غوښتنه زموږ دواړو د آرامۍ لپاره کړې وه.» شارلوته خپله خدمتګاره په خپلو ښځمنو ملګرو پسې ولېږي، خو په زړه کې کله وايي چې کاشکې رانشي. خدمتګاره چې راشي وايي «د نه‌راتګ ښښنه يې وغوښته!» وېرتېر د شارلوتې ځينې په امانت وړي کتابونه ورته راوړي او نوي نور کتابونه ترې وغواړي. په کتابونو کې د «اويسان» د شعر کتاب وي چې په خپله وېرتېر ژباړلی وي، د شارلوتې په غوښتنه يې وېرتېر راواخلي او شعر يې ورته ولولي:

کولما[1]: خپل ګران ملګري سالګار ته ليک دی چې د دوی دواړو پلرونه د يو بل دښمن خو دوی وبله ملګري وي او بيا سالګار د ده ورور وژلی وي؛ خو دی په دواړو پسې خپه وي - په خپل مړه ورور او تللي سالګار پسې.

مينونا[2]: مينونا ته په ليک کې (چې مينونا مهربانه نجلۍ وي) د *اولين* او *آلين* د موسيقۍ او ښو ورځو او نورو ملګرو د مړينې او غم يادونه کوي.

---

[1] - دا د شعر د پاړکي نوم دی.

[2] - دا د شعر بل پاړکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راینو[۱]: له رود سره په خبرو کې د خپل خواږه ملګري *آلپن* چې ښه سندرغاړی و، په دې پاړکي کې یې د زمزمو یادونه کوي.

آلین[۲]: راینو ته لیکي: چې *مورارو* ووړ ووړ جوړشوی اندام لاره. ښه توره یې وهله او غږ یې په بېلکو[۳]، ژیو او غرونو کې د هیبت انګازې کولې. په جګړه کې خشمېدلی او په ناسته ولاړه کې آرام او سنګین و. «خو ته ځومره لوی وې، مګر ټول ګور دې زما څلور ګامه کېږي.» مورارو ترانې ویلې، پلار یې همدا یو زوی لاره.

په دې لیک کې مورارو د خپلو زامنو او لور د مړینې کیسه کوي چې څرنګه د ده تر سترګو لاندې بلې دنیا ته ولاړل او اوس هماغه کمر ته ګوري چې هلته یې د بچیو ساوې ختلې، د دوی ارواوې ویني. *آرېنډال* او *آرمین* یې زامن وي او *دورا* یې لور. *آرماز* د دورا مین وي. *ایرات* چې دورا یې تښتوله، آرېنډال یې ونیسي او په ونه پورې یې وتړي. د دورا ژغورلو ته ورودانګي، خو آرمار یې په غشي وولي او ومري او بیا آرمار د سیند څپې لاندې کړي او دورا هم د خپلو سترګو مخ ته په اوبو کې نارې وهي، ژاړي او له غمه ومري.

دا د اویسان شعر وي چې وېرتېر یې شارلوټې ته ووایي او د هغې له سترګو د اوښکو نېز راوبهېږي. وېرتېر د خپلې مینې خواری او ماته ویني. شونډې او سترګې یې د شارلوټې پر متو کېښودل شي، هغه وسوځوي. مګر له وېرتېره وغواړي چې نور شعر هم

---

۱ - دا د شعر بل پاړکی دی.

۲ - دا د شعر بل پاړکی دی.

۳ - د سپینو یا شنو تیږو هسک هسک کمرونه یا د غرونو کمري څوکې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ووايي.

«د مړاويتوب وخت مې رارسېدلی، ژر به مې سيلۍ پاڼې ورېژوي. هغه څوک به راشي، چې زه يې د ښايست په اوج ليدلی يم. شاوخوا به سترګې واړوي، خو زه به د تل لپاره تللی يم.» وېرتېر د شارلوتې لاسونه ونيسي او پر خپلو سترګو او تندي يې ټينګ کېږدي. د شارلوتې روح دې ته د وېرتېر د موخې الهام ورکړي. شارلوته يې هم لاسونه ونيسي، خپل ټټر ته يې نيژدې کړي، ځان ورمات کړي، د شارلوتې سوځوونکي اننګي د وېرتېر پر اننګو ولګېږي. له وېرتېره د هستۍ عالم ورک شي. وېرتېر شالوته په غېږ کې ونيسي، په زړه پورې يې ټينګه کړي او د دې رېږدېدونکي شونډې چې نامفهومه خبرې بيانوي په قهرجنو بوسو وپوښي.

شارلوته لومړی په کمزوري غږ وايي: «وېرتېره! وېرتېره!» او په کم زور يې له ځانه لرې کړي او بيا په کلک او تر ټولولو شريف احساس ناره کړي: «وېرتېره!» وېرتېر يې هم بې له کومه مقاومته خوشې کړي او ځان يې په پښو کې وروغورځوي. شارلوته ناڅاپه ودرېږي؛ د مينې او قهر د احساساتو ترمنځ ايساره وي: «وېرتېره دا مو وروستنی ديدار و! بيا به مې هېڅکله ونه‌وينې!» بلې کوټې ته ترې ولاړه شي، ځان هلته بندي کړي. وېرتېر نيم ساعت هماغسې پر غولي پروت وي. بيا د شارلوتې د کوټې وره ته ورشي، ورو ورغږ کړي چې: «شارلوتې! شارلوتې! خير يوه بله کلمه، يوه بله خدای‌پاماني!» خو د شارلوتې غږ رانه‌شي، وېرتېر په وره کې لږ دم ودرېږي، خو چې شارلوته غږ ونه‌کړي نو په ډېر کړاو ناره کړي: «خدای پامان شارلوتې! د تل لپاره خدای پامان!»

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرتېر له کوره ووځي، غره ته ولاړ شي، د شپې په یوولس‌نیمو بجو کور ته راشي، کالي یې لانده وي، خولۍ یې نه وي. بیا یې خلک پیدا کړي چې د کمر پر سر ترې پاتې وي او خلک حیران وي چې وېرتېر په دې توره شپه، په دې واوره کې څرنګه د کمر سر ته ختلی او لاندې رغبتی نه دی! په سبا یې وېرتېر په لیک لیکلو وي او له خدمتګار څخه یو ګیلاس قهوه وغواړي. شارلوټې ته لیکي: «وروستنی وار دی، د وروستي ځل لپاره سترګې پرانیزم! افسوس چې بیا به هېڅکله زما سترګې لمر ونه‌ویني. دا وروستنی سهار دی. وروستنی، شارلوټې! خو زه د وروستني د کلمې په اړه هېڅ تصور په ذهن کې نه لرم؛ په داسې حال کې چې لا ښه واکمن یم. چې د مړینې خبره کوم، یوازې خیالونه کوم... ما د ډېرو مړینه لیدلې، خو بشر دومره محدود دی چې په خپل ذهن کې یې د ژوند د پیل او پای هېڅ مفکوره نشته. نه د له‌منځه‌تګ په معنا پوهېږم. مړینه، له‌منځه‌تګ، مړی، خاورو ته سپارلی، ښخ تابوت – هېڅ درک یې په اړه راسره نشته.» وېرتېر بیا وایي : «چې په غېږ کې مې ونیولې، چې بوسې مې درنه واخیستې، او چې د مینې کلمې مو سره وویلې، یو بل ژوند و، یو آسماني خوند و او ما ستا مینه حس کړه. زه به ولاړ شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغې دنیا کې به دې په تمه یم، ته زما یې، زه مې خپل پلار او ستا مور ته ورځم. دوی به ما ته طاقت او ډاډ راکړي. ته مې چې په غېږ کې ونیولې، نو زما شوې، چې هغې دنیا ته راشې، مخې ته به دې درشم او دومره واره به دې په غېږ کې ونیسم چې پای نه لري. له تا سره به په ابدي اړیکه پاتې شم. زه نه په خوب یم او نه اِلاګویۍ (هذیان) کوم. هلته به دې مور ووینم چې ستا بشپړ تصویر دی او د زړه خواله به ورسره وکړم، خپل زه به ورته تش کړم.»

وېرتېر خپل خدمتګار وپوښتي چې البرټ راغلی که نه؟ هغه ووايي چې هو، پر آس یې لیدلی! نو لیک ورته ولیکي او ورباندې وکاږي چې «ستا توپانچې مې امانت پکار دي. د یوه سفر نیت مې کړی! خدای دې مل شه! همېشه روغ اوسې!»

د شارلوټې پاک روح په دې کشاله کې وي چې څرنګه د دې او وېرتېر ترمنځ شوې پېښه البرټ ته ووايي او څرنګه وېرتېر هېر کړي. او البرټ خو د وېرتېر پر ځانوژلو باور نهشي کولای او وايي چې هغه زلمی به هېڅکله دا کار ونهکړي او همدا خبره د شارلوټې زړه لږ آراموي. البرټ چې کور ته راورسېږي، ډېر ډاګونه راغلي وي. شارلوټ خپل لاسي کار ورسره واخلي او د البرټ دفتر ته روشي؛ په زړه کې یې زر سواله زر اندېښنې وي، اوښکې تېروي؛ خو نه پوهېږي چې څرنګه خپل شوم احساسات او د تېرې شپې پېښه البرټ ته ووايي. د وېرتېر خدمتګار راشي، لیک ورکړي، البرټ هم شارلوټې ته ووايي چې توپانچې ورکړه؛ ښه سفر ورته غواړم. د شارلوټې پر زړه غمې ګډې شي؛ د وسلو په ورکړه او پاکولو ځنډ کوي، چې البرټ د پوښتنې په نښه وروګوري، نو وسلې خدمتګار ته ورکړي او رخصت یې کړي.

وېرتېر وسلې واخلي او د نوکر د کیسې پر بنسټ چې شارلوټې ورکړې دي، هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکې کړې دي او ځنډ یې ورباندې ایستلی دی، نو څو ځله هغه وسلې ښکل کړې او شارلوټې ته په لیک کې ولیکي: «زما پرېښتې، چې خدای‌پاماني دې رالېږلې نه وه، پر ما دې لکه چې د زړه ور تړلی دی؟ تا په دې وسلو او کار زما مرګ آسانه کړ. خو ته به هېڅکله هغه چا ته په زړه کینه ونه‌ساتې چې ستا لپاره دومره کړېږي!» وېرتېر بیا وېلهېلم ته ولیکي: «زما ګران ملګری وې. دا مې وروستی لیک دی. مور ته مې ډاډ ورکړه، [وېلهېلمه] ګوندې خدای دې وبښي!»

وېرتېر خپل پورونه تصفیه کړي او ځینې اسناد وسوځوي. د سفر توښه تیاره کړي. البرټ ته ولیکي: «ستا ملګرتیا مې په بد ډول ځواب کړه. ستاسې هوسایي مې له منځه یوړه، ستاسې تر منځ مې باور خام کړ. خدای پامان! همد اوس دا وضعه پایته رسوم! آه، ګوندې زما مړینه ستاسو د نېکمرغۍ لامل شي! البرټه! البرټه! دغه آسماني پرېښته خوشحاله او نېکمرغه وساته... چې د خدای رحمت درباندې وشي!»

وېرتېر خپل ټول اسناد وپلټي، ځینې لیکونه وېلهېلم ته مُهر او موم کړي، ځینې اسناد وسوځوي. په لسو بجو یې نوکر ویده شي، چې سبا تر شپږو بجو مخکې یې د ارباب آسونه تیار وي. دی په یوه لیک کې شارلوټې ته لیکي: «شارلوټې، لوی قادر تاسې په خپله سینه کې ځای کړي یئ، لکه ما چې تاسې په خپله زړه کې لېږدوئ. ستا چې پر کومو شیانو لاس لګېدلی و او هغو ته دې سپېڅلی ماهیت ورکړی و، لکه ماشوم مې څو څو واره ښکل نه کړل؟ اې ګرانه د زړه سره آسماني مخه! زه هغه د یوه میراث په توګه تا ته دربښم. له تا غواړم چې حرمت یې خوندي وساتې؛ پر هغو مې زرګونه زرګونه بوسې نقش کړې دي. په زرګونو ځله مې چې له کوټې به وتم، پر هغو درود ویلی دی! له پلار څخه مې دې په یوه ټوټه لیک کې غوښتي چې قبر ته د ټېټولو تر پایه مې د وجود ملتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي؛ د لارې پر سر مې ښخ کړئ، چې که کشیش پرې تېرېږي، نښان ورباندې کېږدي! څوک اوښکې ورباندې تویې کړي او څو ایماندار مسیحیان مې څنګ ته ښخ شي. که ستا له لاسه د مرګ جام وڅښم، وروستی هیله به مې پوره شي، دا مهرباني پر ما وکړه. خو دریغی چې ستا لپاره قربان شوی وای، تا ته مې د ژوند خوندونه دربښلي وای. غواړم په همدې اغوستیو جامو کې خاورو ته وسپارل شم. شارلوتې ستا لاسونه پرې لګېدلي او متبرک شوي دي. او دا لوربینه مې ستا له پلاره هم غوښتې ده! هغه ټکری چې د مخ په رنګ (ګلابي) و او زموږ په لومړۍ لیدنه کې دې پر ټټر غوړولی و، د دې بدمرغه دوست کیسه دې ورته وکړه او هیله کوم راسره ښخ یې کړئ. هغه دې زما د زوکړې په ورځ راته ډالۍ کړی و، آه څومره مې بوی کړی! آرامه اوسه، هیله کوم آرامه اوسه! توپانچې ډکې دي! د نیمې شپې نغاره اورم، ګوندې څه چې کېږي، وشي! شارلوتې! شارلوتې! خدای‌پامان! خدای دې مل شه!»

ګاونډی په شپه کې د ډز غږ اوري، خو چې هر څه آرام وي، بېرته ویده کېږي. د سبا سهار شپږ بجې چې نوکر ورځي، ویرتیر پر ځمکه پروت وي؛ لا سا ور کې وي. ډاکټر راخبر کړي او د البرټ کور ته پیغام وروړي، خدمتګار په ترټرې پېښه ورته بیان کړي. شارلوته بېسده شي او د البرټ له پښو سره پر ځمکه راولوېږي. ډاکټر چې ویرتیر وګوري، نبض یې وي، خو وجود یې فلج وي. ویرتیر د ښۍ سترګې پاس پر تندي ځان په توپانچه ویشتلی وي او ماغزه یې باد شوي وي. ډاکټر یې د لاس حجامت وروکړي، خو زیاتې وینې ترې ولاړ شي او پوه شي چې د مېز کار ته ناست یې ځان ویشتلی دی. لا یې زګېروي وي. ویرتیر جامې پوره اغوستې وې، موزې په پښو، آسماني شین پتلون، ژېړ جیلک یې اغوستي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البرټ او شارلوته راورسېږي، البرټ په غم او اندېښنه او خپگان کې وي او شارلوته ناهيلې، دومره چې بيانېدای نه‌شي. بوډا چې کارونه مخته وړي، له زامنو سره راوسېږي، وېرتېر پر تندي ښکل کړي. دوی دومره ډېر خپه وي چې حد نه لري. د وېرتېر لاسونه او پښې ښکل کړي.د هر یوه له وجوده سېک ختلی وي. وېرتېر پر ټولو گران وي. وېرتېر د دوی په مخ کې ساه ورکړي او کوچنی ماشوم په سختۍ ترې رابېل کړي. وېرتېر په غرمه له فاني نړۍ کډه وکړه. وېرتېر چې څرنگه وصیت کړی و، سپین‌ږيري او زامنو يې هماغسې په هماغه ځای کې خاورو ته وسپاره او د ده جنازه يې وکړه. په البرټ کې هېڅ سېک نه و. ټول د شارلوټې ژوند ته اندېښمن وو او وېرېدل چې هغه هم ونه‌مري. روزمزد کارگرو د وېرتېر جسد د قبر تر ځایه یووړ، خو یوه کشیش يې هم جنازه ونه‌کړه.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «ځوان وېرتېر دردونه» کې د گوېټه ويناوې

لومړی کتاب:

۱۷۷۲ د مې ۴مه:

آه، په رښتيا چې بشر څرنگه يو موجود دی چې آن له خپل ځانه گيله کوي.

★★★

انسانان به درد او کړاو بېخي کم وځوروي، هله (خو د عالميانو خدای پر دې خبره ډېر ښه پوهېږي چې ولې دوی دا وړ دي...) چې د خپل تخيلي ځواک له ټول قدرته د خپلو دردونو او غمونو د خاطرو په يو بل پسې رايادولو او وربانديې تېرېدلو لپاره کار وانخلي او پر ځای يې د حال زمان ته، چې دوی ته هېڅ معنا نه لري، غاړه کېښږدي او وزغمي...

★★★

ښه مې وليدل چې وران پوهاوي، لټي او بابېځه کارونه په عالم کې تر چل ول، ټگۍ، تزوير او شرارته زياته گډوډي رامنځته کوي .

★★★

دا بڼ د مسلکي او متخصص بڼوال د گوتو برکت نه دی بلکې نخچه يې د يوه حساس زړه په وسيله کښل شوې؛ هغسې موجود جوړ کړی چې غوښتل يې له هغه بڼه په خپله خوند واخلي او د ښکلا څکه يې وکړي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د مې ۱۰مه:

د هغه لوی ځښتن حضور احساسوم چې موږ یې د خپل تصویر پر پله پیدا کړي یو او د هغه خدای سا احساسوم چې ټول وربانديې ګران دي او تل موږ پر مخ بیایي او موږ د ابدي خوندونو د سیند پر سر لامبېدونکي ساتي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۳مه:

له خپل زړه سره د کوچني ناروغ ماشوم غوندې چلن کوم؛ په هر څه کې یې امر ته غاړه ږدم .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

کوم وګړي چې ځانګړی مقام یې په برخه دی، له خپلو لاس‌لاندې خلکو څخه لرې لرې ګرځي، داسې چې ته وا ډارېږي که ورنیژدې شي خپل ډېر شیان به یې له لاسه ووځي او همغومره کمعقلان دي او همغومره شوخه او شروره طبعه لري چې یوازې په دې خاطر ټیټو او لاس‌لاندې وګړیو ته ورنږدې کېږي چې هغوی د خپلې ژبې په ټک تر پخوا زیات وکړوي او وځوروي...

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

دا مې عقیده ده، څوک چې دا خپله وظیفه ګڼي چې له هغو وګړیو چې عموماً د «عوامو» په نامه یادېږي، ځان لرې وساتي، له هغه ډارن سره هېڅ توپیر نه لري چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ له وېرې ځان له دښمنه پټ کړي .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۲٦مه:

يوازې او يوازې طبيعت دی چې ناختمېدونکې شتمني لري! يوازې طبيعت دی چې له نقاشه لوی هنرمن جوړولای شي!

★★★

کوم سړی چې قوانينو او مقرراتو ته درناوی کوي، هېڅکله به د ريشخنده ډک يا بېمعنا او يا بېخي بد څه ونه پنځوي!

★★★

هر رښتينی احساس د طبيعت مرۍ زندۍ کوي او هغه غوړېدا او حقيقي څرگندتيا ته نه پرېږدي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۳۰مه:

کوم څه مې چې د نقاشۍ په اړه وويل، کټ مټ د شاعرۍ د هنر لپاره هم رښتيني دي. بس همدا بسنه کوي چې کوم څه چې ښکلي دي، ويې مومې او ويې پېژنې او بيا دا زړه درکې پيدا شي چې بيان يې کړې؛ واقعيت دا دی چې دا [شعر] په ډېرو لږو کلمو کې د ډېرو زياتو شيانو د ويلو معنا لري.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جون ۱۶مه:

دا اړینه بولم، لږ تر لږه کوم کتاب چې وایم، په سلیقه مې بېخي برابر وي، هغه لیکوال مې خوښ دی چې ما په هغه دنیا کې ګرځوي چې پکې اوسېږم او څه مې چې شاوخوا دي، انځوروي یې؛ هماغه چې لیکنې یې زما د زړه پام وروګرځي او علاقه یې ورسره پیدا شي، او همغومره چې حقیقي ژوند مې ځان ته ورکاږي، ځان ته مې وروکاږي او خپل مې کړي.

★★★

۱۷۷۱ د جون ۲۱مه:

راتلونکی، کټ مټ له ټاکلي ځایه د لرې کېدو غوندې دی.

★★★

کله چې کوم څه لرې پراته وي، رانیژدې کېږي او لاسته مو لوېږي، راته جوتېږي چې هېڅ هم نه دي بدل شوي او بېرته وینو چې په هماغه درد او بدمرغۍ کې ښکېل یو... او بل ځل مو روح د هغې نېکمرغۍ په هیله سوې سوې چیغې پیل کړي چې لږ مخکې یې له لاسه وتلې .

★★★

په پای کې آن تر ټولو ناکرار آواره هم د خپل ټاټوبي لپاره آه کوي او په خپله جونګړه کې د خپل ژوند د ملګري په خوا کې، د خپلو بچیانو په منځ کې، چې د دوی لپاره د یوې مړۍ د موندلو لپاره خواري کوي، هغه خوندونه مومي چې په دې آرته او لویه نړۍ کې یې بېځایه په لټه ځان ستړی کړی و!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جولای لومړۍ:

موږ ډېر وخت په ګيلو او مانو خوله خلاصه کړې وي، او دا وايو چې ښې ورځې مو بېخي کمې په برخه شوې، خو برعکس يې بدې ورځې ښې په پېخرو دي! مګر ما ته داسې ښکاري چې ډېر کله په ګيلو او شکايتونو کې بې‌انصافي کوو! په داسې حال کې چې زړه مو تل د هغو ښېګڼو او خير شکر ايستلی چې هره ورځ يې لوی خدای را په برخه کوي، هله به زورور ځواک ترلاسه کړو چې کله کله بدي راورسېږي او موږ يې وزغمو.

★★★

زموږ د طبعې له لتې سره بېخي ډېره جوړه ده؛ خو که د هلو ځلو قدرت راکې وي، هر کار ډېر آسانه او هوسا ترسره کېږي او په رښتيا په هغه فعاليت کې رښتينی او ښکاره خوند مومو.

★★★

کوم څه چې انسان او نورو ته زيان اړوي بداخلاقي يا اخلاقي فساد دی.

★★★

بدخُلقي له خپل ځانه يو ډول نارضايتي ده. د دې نارامۍ سرچينه د ځان د ناارزښته ګڼلو په احساس کې ده. يو ډول د زړه څـْـوَب او له ځانه کرکه ده چې حسد هم ورسره غوټه شوی او د لېوني ځانمينتوب په وسيله پاريدلي دي.

★★★

۱۷۷۱ د جولای ۲۰مه:

څوک چې پر ځان دا سختي يا کړاو راولي چې ځان ته ويار وګڼي او له تاسې سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې شي مرسته کوي چې اړتیا ورته نه لرئ، یا پیسې درکوي او یا په خپله شخصي علاقه کوم شی درته اخلي، په رښتیا چې کمعقل سړی دی...!

★★★

۱۷۷۱ آګېسټ ۱۲مه:

دا مې زده کړل او څومره چې ممکنه وه پوه شوم، کله چې کوم خارق‌العاده وګړي پر لوی او داسې کار چې بېخي ناممکن برېښېده، لاس پورې کړی، عامو مست او نامنطقي موجود بللی دی.

★★★

هلې ځلې او خواري کول د قدرت او زور نښه ده.

★★★

موږ یوازې هله پر یوه شي د قضاوت کولو وړتیا لرو چې د نورو په احساساتو کې ځان شریک کړای شو.

★★★

بشري طبیعت محدود دی. واقعیت دا دی چې یوازې په ټاکلې کچه ښادي، کړاو او درد زغملای شي؛ او چې له دې ټاکلې کچې واوښت، تسلیمېږي.

★★★

۱۷۷۱ آګېسټ ۱۵مه:

دا بېخي رښتیا ده چې په دې نړۍ کې یوازې او یوازې مینه موږ د ژوند لایقوي.

★★★

کله چې یوه پېښه وپنځوم، او بیا یې بیا بیانوم، او د هېرتیا له امله مې د هغې ټاکلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښې يادونه هېره شي، نو سمدواره راچيغې کړي: «لومړی ځل دې دا برخه بل خپل بيان کړې وه!...» داسې چې تازه په تازه چې کومه کيسه ورته کوم، اړ يم چې د هغې دعا غوندې يې ورته ووايم چې چا په ياد کړې وي: په هماغه غاړه، په هماغه معمول غږ او بې له دې چې په کيسه کې مازې کوچنی بدلون راولم! په دې کار سره ښه راته معلومه شوه چې کوم ليکوال د خپل کتاب په دويم چاپ کې څرنګه په خيالي ماهيت سره غواړي بدلونونه راولي، هرومرو د کتاب د ويجاړې لامل کېږي! ان که سل ځله يې په دې نيامت هم وکړي چې د خپلې ليکنې شاعرانه ارزښت لوړ کړي!

★★★

۱۷۷۱ آګېسټ ۱۸مه:

تر ټولو معصومه او بېګناه ګرځېدا د زرونو وړو او بېچاره چينجيو ژوند اخلي! ستا يوازې يو ګام د مېږيانو زښت زياتې خوارۍ نېستې نابودې کوي او په له شرمه ډک ګور کې کوچنۍ دنياګۍ په ځمکه ننباسي...

★★★

دويم کتاب

۱۷۷۱ اکتوبر ۲۰مه:

داسې جوړ شوي يو چې هر څه ته د خپل ځان د ګټې پر بنسټ ګورو او بيا ځان له نورو ټولو شيانو سره تلو، پايله يې دا شي چې په ټولو شيانو کې چې ورته ګورو، نېکمرغي يا بدمرغي ځای نيسي، نو په دې خاطر تر يوازېتوب بل هېڅ بد او خطرناک شی نشته!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخیل د ځواک غریزي غوښتنه دا ده چې مخ په بره روان وي او د شاعرۍ په هنر کې پر پرتو انځورونو او خیالځغلونو خړوبېږي؛ د موجوداتو داسې نظام رامنځته کوي چې موږ یې په زینو په تر ټولو ټیټه پوړۍ کې یو، په هغه ځای کې چې زموږ تر وجود بهر هر څه تر موږ اوچت ښکاري او هر څه تر موږ بشپړ. او دا خو بېخي طبیعي خبره ده چې ډېر وخت داسې ګڼو چې له ډېرو شیانو بې‌برخې یو او داسې ښکاري کوم شی چې موږ ته رارسېدلی نه دی بل یې څښتن دی. بیا نو چې کوم شی په خپله لرو هغه کس ته یې وربښو او له هغه څیز پرته مو په احساساتو، خوی بوی او چلن کې یو څه یکنواختي راځي، ځکه چې په ماهیتي لحاظ هغه شی غوارو او راته ایډیال دی، په همدې خاطر یې هغه کس ته وړاندې کوو؛ په دې ډول له هغه نېکمرغه انسان سره مخامخېږو چې ته وا دا مخلوق زموږ له آثارو او مصنوعاتو څخه جوړ شوی.

★★★

کله چې موږ له ټولو کمزوریو او ناچاریو، بدمرغیو او بدبختیو سره په یوازې ځان پله په پله مخ ته ځو، ډېر وخت تر هغو کسانو مخکې او وړاندې هغه ځای تهوررسېږو، چې د بادبان او پاروګانو په مټ مخته تللي وو...

نو دا د ځان په اړه هغه واقعي او ربښتیني احساس دی چې انسان د نورو په څنګ کې ګام مخته کړي او یا حتی ترې مخته شي.

★★★

۱۷۷۱ نومبر ۲٦مه:

په دنیا کې تر دې بل هېڅ واقعي او حساس خوند نشته چې انسان ستر او شریف آزاد روح ولري!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ ډېسمبر ۲۴مه:

دا بېخي کم‌عقل او پوچ کار دی چې انسان نور وګڼي د خپل ځان په تله وتلي.

★★★

په ډېر شوق غواړم هر څوک په خپله لار پرېږدم چې ولاړ شي، په دې شرط چې نور هم ما پرېږدي د دوی غوندې په کومه لار مې چې زړه وي مخته ولاړ شم.

★★★

۱۷۷۲ جنوري ۸مه:

هغوی څومره احمقان دي چې پر دې يې سر نه خلاصېږي چې مقام هېڅکله هېڅ کار نه‌ترسره کوي او حقيقت خو دا دی کوم څوک چې لومړی ځای نيسي، بېخي نادره ده چې لومړی نقش هم ترسره کړي! رښتيا خو دا ده چې څومره شاهان د لومړي وزير (صدراعظم) په ګوته مخته ځي او څومره لومړي وزيران د خپلو منشيانو تر اغېزې لاندې ژوند کوي!

★★★

زه ګومان کوم، لومړنی کس هغه دی چې ذهن يې پر هر بل شي ورسېږي او په کافي اندازه قدرت يا مکر او چل‌ول ورسره وي چې د خپلو شاوخوا وګړيو له واک او ځواکه ښه کار واخلي او د دوی له احساساتو څخه خپلو موخو ته د رسېدو لپاره ګټه واخلي.

★★★

۱۷۷۲ فبروري ۱۷مه:

د روح هوساينه او باطني خوښي په رښتيا چې عالي شی دي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۲ مې ۹مه:

زما څه ګټه چې نن هر زده‌کوونکي ته دا واقعیت بیا بیا ووایم چې ځمکه ګرده ده؟... په داسې حال کې چې بشر ته همدومره بس ده چې څو لوټې خاوره یې په لاس کې وي او خپل پایښت پرې ډاډمن کړي؛ واقعیت دا دی چې د خپل بې روحه پیکر د ویده کولو لپاره تر دې هم کمه خاوره ورته پکار ده.

★★★

آه! څه پوهېږم چې ټول نور انسانان هم پوهېږي؛ خو زما زړه یوازې او یوازې زما دی او بس .

★★★

۱۷۷۲ نومبر ۱۵مه:

ښه پوهېږې چې مذهب ته څومره درناوی لرم؛ داسې ګڼم چې [مذهب] هغه سړي ته چې د زیاتې ستومانۍ له امله یې پښې مړې او ګنګس دی لکړه ده... [مذهب] په هغه شېبه کې خړوبېدل دي چې د تندې له امله له پښو لوېږي.

★★★

۱۷۷۲ ډېسمبر ٦مه:

په رښتیا انسان، دغه نیمه‌خدای چې دومره د ستاینې وړ ګرځېدلی، څه دی؟ آیا په دقیق ډول په کومه شېبه کې چې تر بل هر وخت زیات ځواک ته اړتیا لري په وجود کې یې د دغه ځواک کمښت نه څرګندېږي؟..

... او کله چې په خوشحالۍ کې خپل ځواک بیرته ترلاسه کوي او یا په ژور غم کې سر په زنګانه شي، ایا په هماغو حالاتو کې، لا هم ایسار نه دی؟ او آیا تل په دې سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یکنواخته او نابدلېدونکې پوهېدا سره له خپل کوچنیوالي او حقارته نه راګرځول کېږي، په داسې حال کې چې په خپله په دې هیله او آرزو کې ژوند کوي چې ځان په بې‌انتهایی کې محو کړي...؟

★★★

کله چې له مرګه غږېږو، یوازې خیال ځغلوو... ما د ډېرو مرګ لیدلی. خو بشر دومره محدود دی چې د خپل ژوند د پیل او پای هېڅ نظر/ایډیا یې په ذهن کې نشته .

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوهان ولفګانګ فون ګوېټه ژوند او «د ځوان وېرتېر دردونه» ناول اړوندې خبرې

سریزه: پییر بېرتو

«د ځوان وېرتېر دردونه» په ۱۷۷۴ز کال کې د لایپزیګ (Leipzig) په ښار کې د (Weygand) په نامه کتابپلورونکي چاپ کړ. د لیکوال نوم وربانديې نه و. څرنګه چې د ځانوژنې تبلیغ پکې شوی و، نو سیمه‌ییزو چارواکو بندیز پرې ولګاوه. خو دې بندیز دغه کتاب لا ډېر مشهور کړ. وروسته پوه شول چې د حقوقو یوه زلمي ځانګوال دکتور *ګوېټه* چې د *فرانکفورت* اوسېدونکی او پینځه‌ویشت کلن دی، لیکلی.

په ۱۷۷۴ز کې پاریس د متمدنې نړۍ پلازمېنه وه. د *ولتېر* او *روسو* د ژوند وروستي څلور کاله ژوند پاتې. *پینځه‌لسم لویي* په ناروغۍ مړ شوی؛ خو د پاریس خلک په بحثونو، لیکلو، لوستلو، ویلو او خیالپردازۍ کې ډوب دي. د یوه آلماني مسافر د سترګو لیدلی حال او خاطره ده چې: ټول خلک، که په بګۍ کې ناست دي، که ګرځي راګرځي، که په تیاتر کې دي، که د تیاتر د پردو څنډ دی، که په کفتریا کې دي، که حمام کوي، پر کتاب لوستلو بوخت دي! آن نوکران او ټیټ‌پوړي هم چې د بګیو شاته ولاړ دي، لګیا دي لوست کوي. ګاډۍ‌چلوونکي هم چې په مخکنیو څوکیو کې ناست دي، په لوست بوخت دي! سرتېري هم د پهرې په مهال پر کتاب لوستلو بوخت دي! او دولتي ماموران هم چې د خپل کاري مېز شاته کېني، په لوست پیل وکړي...! ټول، له وزیره تر موچي د کتاب او لوست تبې نیولي. د هغه څه دموندلو په لټه کې دي چې د هغه وخت فیلسوفانو یې پر دومره ستاینه خوله پرانیستې ده! د عقل دوران دی، خو ایمان او منطق وبله ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر خپل ځای پوخلا دي. په فرانسه کې ټولې ټولنیزې طبقې، نوي افکار لولي او بحثونه کوي. د سیاست، عقل او میل/لېوالتیا په اړه فلسفي غږېږي. که نوی خبر ونهمومي، جوړوي یې او آوازې خپروي. مطبعې پټ کارونه کوي، ادبي ژورنالېزم غوړېږي او د ورځې د باب په توګه د ډېرو خلکو پر زړه منګولې لګوي. د (Mercure) ورځپاڼه هره ورځ پینځهلس زره نسخې خپرېږي. روسو *مېلکیور بارون ګریم* ته چې د Correspondence literature مسؤول مدېر دی، تور او شین کېږي. د *اعترافات* کتاب یې چاپ شوی دی او د *خیالځغلونه* کتاب پایته رسوي. په ټوله اروپا کې یې نوم خپور دی، خو په پاریس کې نومورکی دی . روسو خو له هر چا سره خوړلي. لندن-پاریس او پاریس-لندن دواړه د ډېرو عالي فکرونو او الهامونو د تبادلې ځلورلارې وې، چې هاله یوازې یکي یوه اروپایي ټولنه وه او بس. خو آلمان ورځ په ورځ په زوال و. ځکه آلماني ادبیات نه وو، په آلمان کې لږ تر لږه شل محلي ژبې ویل کېدلې؛ نه یې ګرامر لاره، نه یې دایرة المعارف او نه قاموس. په ۲۷۱ مېلیونه آلمانیانو کې تر یو لک کم په لاتین پوهېږي او پاتې نور آن د لوست او لیک ځواک نه لري. نو په همداسې وخت کې چې پاچا او فیلسوف په آلماني کې شاعرانه، مینهناک او ډېر رومانتیک ادبیات په نشت بولي او ناممکن یې ګڼي، په ۱۷۷۴ کې «د ځوان وېرتېر دردونه» یوه غوغا جوړه کړي او د اثر ښکلا یې لومړی مقام وګټي او سمدواره د فرانسوي او انګرېزي ادبیاتو په منځ کې ځان ته ځای نیسي او په آلماني کې د «Vertrerinus»تبه رامنځته کوي. زلمیان د وېرتېر غوندې جامې اغوندي (شین آسماني پټلون، زېړ جېلک، خاورینه او ګرده خولۍ). ښځې هم د شارلوټې په دود ګرځي (سپین خت، ګلابي/مخ رنګه دسمالونه پر ټټر را خپاره کړي). پر ببوزو (لاسي بادپکې)، د مېوو او اوبو پر جګونو، د نصوارو پر ډبیو د وېرتېر د غمجنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې بېلابېلې برخې کاږي. یا*لوت* (شارلوته) ښيي چې د وېرتېر پر قبر ګلان شیندي... د *وېرتېر عطر* په نامه نوي عطر بازار ته راووځي. په پارکونو کې د مجنون ونې کېنوي، تر سايبانونو لاندې «د وېرتېر د ايرو لوښی» په نامه منګی ږدي، چې ظاهراً د بېچاره وېرتېر ايرې پکې دي. په محلي جشنونو، اونیزو بازارونو کې لاس‌پلورونکي داسې غږېږي «ښه واورئ، ښاغلیو، او تاسو مهرباني مېرمنې! د بېچاره وېرتېر کیسه، چې په خپل لاس يې خپله هستي پايته ورسوله...!

بده خو يې دا چې زلمي «د وېرتېر په دود» پر ځانوژنه لاس پورې کوي. مېرمن *دواستل* لیکي چې «وېرتېر د دې لامل شو چې تر ټولو زياتې ځانوژنې وشي، دکومو ځانوژنو چې وېرتېر لامل شو، آن د نړۍ تر ګردو ګلالۍ ښځې هم پرې بريالۍ نه‌شوې!» روحانيونو پر دې کتاب بندیز ولګاوه چې ځانوژنه يې د شيطاني عمل په توګه سپېڅلی عشق، سوز او ګداز معرفي کړې ده. خو فیلسوفانو يې پر خلاف دفاع کوله. آن پر چيني لوښو هم د وېرتېر او لولوت د مينې عکسونه لیدل کېدل.په يوه نيمه پېړۍ کې د دې کتاب يوولس ژباړې فرانسوي ته شوې دي؛ مګر په فرانسوي کې يې دومره هرکلی ونه‌شو او دا کتاب يې ستومانوونکی وباله چې په ټوله کیسه کې تبجن، اضطرابجن او ناکراره حالت موجود دی... فرانسويانو خارق‌العاده پېښه پکې ونه‌مونده او د وينا ژبه يې هم بورژوامأبانه وه. په ۱۸۰۴ کې «مرکوردو فرانس» مجله لیکي چې: ګوېټه د ښښلو نه دی! په رښتيا چې د دې کتاب په لیکلو کې يې موخې يو مخ غيراخلاقي ماهيت لاره . خو *ناپليون*[۱] ګوېټه ته په خپله خوله اقرار کوي چې وېرتېر يې شپږ اووه واره ويلی دی او ټکي په ټکي پرې پوهېده. وېرتېر د ډېر کتابونو د لیکلو الهام او لامل شو او هم يې پر ډېرو

---

[۱] - ناپليون بوناپارت (د آلمان د هغه وخت لوی واکمن).

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابونو اغېزه شته. د *وېرتېرېزم‌تبه* یو ځل ډېره تېزه شي، بیا پخه، خو یو ځل بیا چټکه شي.

گوېټه په اروپا کې تر ډېره یوازې د وېرتېر یاد لیکوال پېژندل کېده او دې کار د گوېټه روح ملال کړی و او چاودیده. یوازې د وېرتېر نوم به د دې لامل شو چې گوېټه فرار تر قراره غوره وبولي. کوم انگرېز تعقیب کړی و او وېرتېر سمدستي دا شعر ورته لیکلی و:

ځومره مې په وارو وارو پر هغو لېونیو مخونو لعنت ونه‌وایه!

کومو لیکنو چې د زلمیتوب دردونه په ټول عالم کې تیت کړل.

وگنه، که وېرتېر مې ورور وای، اوس به مې وژلی و!

ځکه چې غچ اخیستونکي روح به یې هم، دغسې نه ځورولم.

د وېرتېر تر خپرېدو ځلور کاله وروسته گوېټه مېرمن *دې شتاین* ته لیکي: «د وېرتېر غوندې د بل داستان وس دې خدای نه راکوي!» گوېټه د وېرتېر په نورو چاپونو کې په لومړني اصل کې بدلونونه راوستل چې سم شي. په یوه یادښت کې لیکي: «د هغې ښځې غوندې چې غواړي ماشوم بېرته خپلې گېډې ته ننباسي!» اوس یې هم خلک تر وروستنیو چاپونو لومړنی غوره بولي. گوېټه وایي چې هر شور، انرژي په زلمیتوب کې وي. ځکه ما یو ځل وېرتېر وپنځاوه او د میني ترانې مې وویلې او همدا یو ځل و، دوه نه! دغه الهي رڼا چې یو خارق‌العاده او بېساري څه راپنځوي، د زلمیتو په پړاو پورې او هم د زلمیتوب د شپو ورځو په تونښه، څکه، تجربه او خوارۍ پورې تړلې دی.

ممکن دا د نړۍ تر ټولو لومړنی ناول دی چې په اړه یې دومره شواهد او بیوگرافي شته. گوېټه په تاند زلمیتوب کې د لایپزیگ پوهنتون د حقوق څانگه غوره کړه، بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتسبورگ ښار ته ولاړ، په پای کې یې په زرو ستونزو سربېره په حقوقو کې دکتورا وکړه. د فرانسې په *آلزېس* ښار کې د *فرېډرېک بْرَیون* پروټېستانټ کشیش د زرزري زلفو ځښتنې لور باندې مین شو او له زړه څخه وربانديې گرانه وه. دوه اړخیزې او ډېرې کلکې مینې وبله تړلي وو. خو یوه ورځ گوېټه بې له کوم مخکني خبر او وضاحته د تل لپاره له هغه ځایه ولاړ، خو نجلۍ پر دې ناخبره او ناڅاپي تگ وکړېدله او هېڅ روغه نه‌شوه. وېرتېر د ۱۷۷۲ په مې میاشت کې د خپل پلار په خوله د *وېټزلا*ر ښار ته ولاړ او یوازې یې وکالت زده و. په همدې کوچني او ډېر لرغوني ښار کې د *بوف* په نامه یو قاضي اوسېده، مېرمنه یې د شاوخوا پرله‌پسې پینځه‌لسو بچیانو په راوړلو سره د کمزورۍ له امله مړه شوې وه، چې لا یې ۱۲ بچیان ژوندي وو. دویمه لور یې *شارلوت* نومېده چې په *لوت* یادېده. ۱۹ کلنه وه او دغو وروڼو او خویندو ته یې د مور غوندې وه. وېرتېر په همدې ځای کې د ایالتي مالونو په سمبالونه بوخت شو. د جون په نهمه د گوېټه مشرې ترور دې ښار ته د ده د راتگ په ویاړ په *ولپرتزهاوزن* کې په کور کې د ښکار یوه مېلمستیا جوړه کړه، ۲۵ کسو پکې گډون کړی و چې ټول په آسونو او بگیو کې ورغلل او په بل سبا ترې خپلو کورونو ته ستانه شول. په دې محفل کې گوېټه له یوې پېغلې سره نځېږې چې همدا *لوت* ده. له زلمي څخه د دې پېغلې ښکلا، لطافت، ساده‌گي، روحي تعادل او اخلاقي روغتیا زړه وړي. په بله ورځ بیا کومه موکه وگوري چې لیدو ته یې ورشي. ژر د دې کور ورځنی مېلمه وگرځي. د اگېسټ په ۱۳مه له دې پېغلې یوه بوسه اخلي. هلته بل کس د *گېستنېر* په نوم دی، غواړي له لوت سره کوژدن شي او واده یې کړي. دوی اووه کاله کېږي وبله پېژني، دی پر لوت کلک مین وي، خو دکتور گوېټه ته له زړه درناوی لري او هرکلی یې کوي. گېستنېر د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «نن شپه لوت په خپله خوله راته وویل چې گوېټه ښکل کړې ده. لږ سره تریخ شوو، خو په سبا یې هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپل حال شول... په ۱۴مه نېټه ګوېټه بیا راغی او سوړ چلن ورسره وشو. تر نیمې شپې په کوڅو کې پلي وګرځېدو. عجیبې غریبې کیسې مو وکړې، ځکه داسې ښکارېده چې ګوېټه په عجیب خُلق او خوی کې لاهو دی. ډېر غمجن ښکارېده. په ذهن کې یې عجیب او غریب تصورات راتلل، چې په پای کې یې د هېښتیا له زیاتوالي دواړه په خندا شوو. په ۱۶مه نېټه لوت له ګوېټه سره وغږېدله او ورته ویې ویل چې له دې څخه له ملګرتیا پورته د بل څه تمه دې نه کوي. د ګوېټه رنګ والوت او ډېر غمجن شو... د شپې مو یو ځای لوبیا پاکه کړه.

په پای کې د ګوېټه یو ګران او زلمی ملګری *مېرک* ګوېټه له دې لومې راوباسي، خو څوک نه پوهېږي چې هغه به څه چل کړی وي، چې ګوېټه د غم له دې کوټې راوباسي، خو ګومان کېږي چې د لوت د یوې ګاونډۍ پر ستاینه یې خوله ورته پرانیستې وه. بیا یې وویل چې د ګوېټه درې میاشتنۍ استوګنه په هغه ښار کې پایته رانیژدې کېږي او څرنګه یې چې ټول ملګري او خپلوان په *فرانکفورت* او *دارمشتات* کې ورته په تمه دي، د *سوفي وون لروش* وتلې ښکلې او هوښیارې لیکوالې کره ګوېټه درې اونۍ نور هم پاتې شو.

په پای کې د سېپټمبر په لسمه د شپې د شارلوټې، ګېستنېر او ګوېټه ترمنځ (ممکن دارالحیات ته د روح د بېرته تګ په اړه) عجیب بحث وشو او ګېستنېر په خپله د خاطرو کتابچه کې ولیکه او دا یې پرېکړه کړې وه چې په دوی کې هر یو ژر له دنیا ولاړ شي، پاتې‌شویو ته د ځان خبر ورکړي. دی وایي چې ګوېټه هماغسې ډېر ناهیلی او نارامه دی.

د سېپټمبر په یوولسم سهار ګېستنېر ته د ګوېټه لیک راځي او وایي چې «دا یاداشت د لوت تر ګوتو وررسوه! دې بحث مې وجود سره څیرلی دی... اوس تاسې ته یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یوه خبره کولای شم چې خدای مو مل شه! زه اوس یوازې یم، سبا به دلته نه یم. آه بېچاره سر مې!...» بیا یې لوت ته لیکلي وو: «هو، هیله‌من یم چې بیا راستون شم. خو کله...؟ یوازې خدای پوهېږي. لوت، هاله دې چې خبرې کولې، پوهېږې پر زړه مې څه تېرېدل... یوازې دا خبره حقیقت ده، دا وروستنی وار دی اوس یوازې یم، او مخه مې خلاصه ده چې وژاړم، او تاسې پر خپل ځای نېکمرغه پرېږدم. نور به هېڅکله ستاسې له زړه ونه‌وځم...» دویم یادښت یې داسې و: «لوتې، موزې او پیتاوې مې تړلې دي. ورځ رابرسېره کېږه. لا یو پاو وخت نور هم پاتې دی... بیا به ولاړ شم... خدای دې مل شه! زر ځله دې خدای مل شه!»

دا جوته نه ده چې دی له زړه څخه پر لوت مین و که نه، لکه په لایپزیګ کې یې هم چې لیکلي وو: «پر مینه مین و او بس...» نو له هغه ښاره راغی او مېرمن *دولروش* ته وروروسېد چې سترګې یې تورې دي. (د کیسې د شارلوتې به هم تورې سترګې وي، خو د رښتیانی شارلوتې سترګې شنې وې...» د *راین* سیند پر غاړه به ګرځېدل او ګویټه به هرکله نقاشۍ کولې او پر زیاتو طرحو به بوخت شو. ګویټه د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «ژر مې د کور مشرې لور ته په زړه کې د مینې ځانګړی راښکون حس کړ. په رښتیا ډېر خوږ او په زړه‌پورې احساس دی چې سړی د نوې مینې په هیجانونو کې ولوېږي. په داسې حال کې چې د زړې مینې ولږ دې په زړه کې لا وچې شوې نه وي... دا بیخي هغه لمرپرېواته دي چې انسان یې ننداره کوي او ورسره جوخته د آسمان په بله څنډه کې یې د میاشتې راختل سترګې ورواړوي! د دې دوو ستوریو د وخت لیدو مې زړه دوه چنده ورپسې کېښې...»

دلته د هغه زلمي د ناهیلو څرک نشته چې څه وخت یې د ځانوژني هوډ کړی و. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځې وروسته ګوېټه خپل پلرني کور ته رسېږي. د سپټمبر په پای کې یې ګېستنېر لیدو ته راشي. شارلوته دا وخت له کسټنېر سره رسمي کوژدنه وي. په سوغات کې شارلوتې ګوېټه ته هغه مخپوټی رالېږلی وي چې له ګوېټه سره یې په لومړی لیدنه کې پر کمیس پاس پر ټټر اچولی و. وېرتېر او ګېستنېر بس یوازې د شارلوتې خبرې کوي.

په همدې وخت (د اکتوبر په ۳۰مه) کې د خپل ملګري *کارل وېلهېلم زېروزالم* د ځانوژنې لیک ورته راشي. دی د یوه قاضي پر وفاداره مېرمن هېږد مین شوی وي. له ګېستنېر څخه یې په امانت توپانچه وړې وي او ځان یې پر سر پرې ویشتلی وي. له اوو کلونو راهیسې ګوېټه له وېلهېلم سره پېژندل او ډېرې کمې خبرې به یې ورسره کولې خو ګوېټه ورباندې پوهېده چې مین دی او ګوېټه له هغه څخه یو کتاب د مطالعې لپاره امانت وړی و چې تر ابده به د دې بېچاره زلمي یاد ورسره پاتې وي» ګوېټه یې له ګېستنېر څخه دوسیه وغواړي او په ناول ([وېرتېر]) کې یې څو ځایه جزیات ترې رااخیستي دي.

د ۱۷۷۴ په جون کې ګوېټه بېرته فرانکفورت ته ستنېږي. له مکس (مکس مېلین) سره بیا ګوري. هغې په دې موده کې له یوه ایټالیایي الاصل سوداګر (برنتانو) سره چې عمر خوړلی دی، واده کړی وي چې آن له پخوانۍ مېرمنې یې هم پینځه بچیان وي. د برنتانو نوم بیا په آلماني ادبیاتو کې ډېر یاد وي. ګوېټه خپل ملګري ته په لېک کې لیکي: «مَکس لا هم هغه پرېښته ده چې په خپلو ساده او ډېرو ښکلو صفتونو سره ټول زړونه ځان ته ورکاږي. کوم احساس چې زما په زړه کې ورته پروت دی او هېڅکله به یې له مېړه سره د رخې او حسادت پلمه نه‌شي. همدا اوس، زما د ژوند د خوشحالۍ او نېکمرغۍ لامل شوې ده! برنتانو شریف سړی دی، چې ورین تندی او ډاډمنه روحیه لري. ځیرک هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی». خو ډېر محتاط او بدبینه دی او تر ګېستنېره یې صبر کم دی او دا خوند نه ورکوي چې هغه ډولي شاعر زلمی یې تر ښکلې پېغلې مېرمنې د پتنګ غوندې راچورلي. هغه له ګوېټه غواړي چې ځان ته کوم بل ځوک وګوري. ګوېټه هم ځي. بیا به انتظار وکړي: د مکس لور وتلې *بېټینا* چې له شور او احساسه ډکه ده، بیا به ځان د ګوېټه غېږې ته وروغورځوي، خو دا ځل به ګوېټه وي چې دا به له ځانه وشړي.

ګوېټه بېرته په کړاو اخته شي... له ټولو ګوښه شي. په سخت عاطفي بحران کې ولوېږي؛ له چا سره لیده کاته نه کوي، یو خېل ناکرار وي، روحي تبې نیولی وي او په دې روحي حالت کې پر لیکلو لاس پورې کړي. په ځو اونیو کې (د فېبروري له پیله د مارچ تر نیمایي پورې) بې له دې چې یوه شېبه هم لیکل پرېږدي، کوم څه چې لومړی یوه ډراماتیکه غمیزه وه، په ژوند کې یې وپنځوله، یو ناول یې ترې جوړ کړ.

ګران ملګري یې په لاس لیکلې نسخه کې د بدلونونو له راوستلو څخه راوګرځاوه. ده هم په لایپزیګ کې یوې چاپخونې ته نېغ په نېغه ورولېږل او د دې کتاب د خپراوي پازه یې د *ویګاند* په نامه یوه ملګري ته وروسپارله. چې کتاب چاپ شي، ګوېټه د ګېستنېر مېرمنې ته په دې مضمون لیک سره هغه کتاب ورولېږي: «د هغه چا سره مینې ته دوام ورکړئ چې ژوندی دی او چا چې له دې دنیا خدای‌پاماني واخیسته، د هغه درناوی وکړئ...» خو ورسره جوخت شارلوټې ته په خطاب یو بل یادښت هم ورلېږي: «لوت، نه پوهېږې چې دا کتاب ځومره راباندې ګران دی...! ډاډمن یم چې د لوستلو پر مهال به یې ته هم هغه احساس وڅکې او دې خبرې ته به دې ورپام شي. دا نسخه بېخي د هغې نسخې غوندې ډېر ارزښت راته لري چې په ټوله دنیا کې همدا یکې یوه وي! دا نسخه ستا نسخه ده! هغه مې په بوسو پټه کړه او بیا مې په هغه صندوق کې چې خوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې یې قلف کړې ده، اېښې ده، چې هېڅوک لاس وربانديې ونه‌لګولای شي! آه، شارلوټې! زړه مې ډېر غواړي چې تاسې هر یو مو دا کیسه ځانته ځانته او د خپل ځان لپاره ووایئ: ته یې هم یوازې او ګېسټنېر یې هم او تاسې هر یو یې! بیا د کتاب په پای کې لنډه یاداشت راته راولېږئ. لوټ! خدای دې مل شه! آه، لوت...!»

خو ګېسټنېر چې کرکټر یې په کیسه کې راغلی دی، نه خوشحالېږي! هغه سخت نارامېږي، هغه په دا چې کوم شخصیت چې دی په ټولنه کې لري او کوم مېړه چې له شارلوټې سره دی، ټولو ته ښودل کېږي او کومه کنجکاوي او شرارت چې ټول خلک ورته ښیي، د زغم نه وي. خلک یو په بل پسې شخصي پوښتنې ترې کوي او یوه شېبه یې هم په روغ زړه نه پرېږدي...

ګوېټه ګېسټنېر ته لیکي چې تر هغو چې مو د کیسې پر پای ځان نه وي پوه کړی او د ویرتېر پر احساس پوه شوي نه یئ، بیا لیک مه راته لیکئ، خو درېغی چې ما یو ځل ځان ستا غېږې ته درغورځولی او د شارلوټې پښو ته لوېدلی وای، بیا دا هر څه درته په آسانۍ توضیح کېدل. شارلوټې ته ووایه چې نوم یې د زرګونو مینانو په خوله په اخلاص او تبجن درناوي او ارادت بیان شوی دی او دا چاره مو هغه ډېرې ستونزې په آسانۍ درځخه تویولای شي چې دې کیسې درته رامنځته کړې دي!».

په پای کې د ګېسټنېر یوه ملګري چې په فصیحه فرانسوۍ یې لیکل کول، لیکلي دي: «په رښتیا چې د داسې ملګري لرل خطرناک دي، چې لیکوال وي...» او په دې توګه هرڅه بېرته ساړه شول. د ګوېټه او ګېسټنېر د کورنۍ ترمنځ اړیکې کمې او بېخي کمې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واده په نېکمرغه ۲۷ کلن ژوند کې د لوت څلور لونې او اته زامن وشول. چې ګېستنېر ومړ، شارلوټې د ګوېټه سلاکار (وون) ته لیک ولیکه چې د دې زوی ته د فرانکفورت په ښار کې زیاته آسانتیا جوړه کړي چې د طب په څانګه کې زده‌کړې وکړي. ګوېټه او لوت تر ۱۸۱۶ز پورې یو بل ونه‌لیدل. په همدې کال ګوېټه اووه شپېته او شارلوته دري شپېته کلنه وه. د جالبو لیدو پر کیسه یې *توماس من* ناول لیکلی... په دې توګه، کله کله ادبیات له ادبیاتو تغذیه کېږي... په ۱۸۰۵ کې د وېرتېر پر سبک فرانسوي لیکوال *برتلېمي فروبېروېل* یو ناول ولیکه. ده په یوه لیک کې په ۱۸۱۶ کې *زېتېر* ته ولیکل چې یوازېنی شی چې د پېښو د عجیبو غریبو شرایطو له منګولو مې خلاصوي، تخیل مې دی. ده به هر وخت ویل چې تر وېرتېره یې زیات ژوند کړی دی.

په ۱۸۲۴ کې *اېکېر مَن* ته لیکلي: «دا کتاب مې تر خپرېدو وروسته تر اوسه یو ځل لوستلی دی او ډېره خواري مې وکړه چې بیا یې له سره ونه وایم. په رښتیا چې د چاودېدونکو وسایلو غوندې ډېر خطرناک دی. د دې کتاب لوستل درد راکوي او ځان خورم؛ تل مې ډاروي چې هماغه ناوغحالۍ ته بیرته ور ونه لوېږم... هغه حالت چې له امله یې دا کتاب جوړ او دنیا ته راغی».

وېرتېر په بل لیک کې اېکېرمن ته لیکي: «د وېرتېر پېر د هر انسان په شخصي تاریخ پورې اړه لرلای شي. څوک چې د آزادۍ ذاتي حس ولري او ځان د ډول ډول سختو، تاریخ‌تېرو او زړو ټولنیزو او دنیایي محدودیتونو او قراردادونو په منګولو کېویني.

هغه موجود چې مجبور دی، ځان له دې شرایطو سره سم کړي. په ټول دوران او هر وخت کې هر انسان ته هغه نېکمرغي چې له انسانه یې درېغولې، کوم عمل چې انسان پای‌ته نه دی رسولی، کومې غوښتنې چې هېڅکله ترسره شوې نه دي، مخې ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د خواشینۍ ځای دی چې په موږ کې هر یوه لږ تر لږه په خپل ژوند کې یو ځل داسې دوره نه ده تېره کړې چې موږ ووینو د وېرتېر کیسه کټ مټ زموږ د ځانګړي روحي او زړني حالت لپاره لیکل شوې وه. د وېرتېر کیسه یوازې د ده پر مینه‌یي حال لیکل شوې. ده هر زلمي یا تاند زلمي ته چې له دغسې مینه‌یي بحران سره مخ شوی او لاس یې ورباندې رسېدلی نه دی، لاندې جملې لیکلې دي: «بشري شهکار؛ بقا او پایښت دی!» ممکن، ده چې خپل وېرتېر ته کټلي او فکر یې پکې کړی، نو په مرسته یې پر خپله بقا بریالی شو او خپله هستي یې نابوده نه کړه.

د نړۍ په کچه دغه د آلماني ژبې لومړنی ادبي اثر ګڼل کېږي. په دې ناول کې د شخصي کیسې اړول پر یوه نړیوال ادبي اثر، د ناول‌لیکنې د فن او دود پرمختګ، پر وخت او پرځای د طبیعت توصیف او طبیعي منظرې کټلای شو. د رومانتېزم تر ادبي پېر مخکې حساسیت پکې په ښکلي ډول ځرګند شوی. د یوه روانشناند طبیب په توګه د یوه زلمي د ذهني پوختیا پر بحران پوهېدای شو او دا چې ځرنګه له تاندې زلما تر پوخوالي په سختۍ تېر شوي دي چې د وېرتېر غوندې خلک په دې لېږد کې مات شوي او د ګوېټه غوندې شخصیت ته لوی بریالیتوب و.

ګوېټه د لباس له بدلولو، لوبو، تفرېح او ادبي ساعتېریو ډېر خوند اخیست. له کلمو سره لوبې، جالبې شوخۍ، خندوونکې ننداري ډېر خوند ورکاوه. د ژوند تر پایه یې دا هڅه کول چې له لوستونکي سره جالبه لوبه وکړي. ګوېټه له لوستونکي غواړي چې د خیال په ډاګ کې ورسره وګرځي. کوم لوستونکي یې چې ادبي ظرافتونه درک کولای نه‌شي، ګوېټه د اولمپیاد د خدای غوندې ورته ځرګندېږي: ډېر دقیق، شریف، درونـد، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شان او دبدبې څښتن... خو ځیرک لوستونکی یې د باطني فکر تـــل ته ورکوزېږي، له مخه یې پلو ایسته کوي او په ټوکمار سترګګ بلنه وکوي چې په ګوښه یوازېتوب او تیاره کې ورپسې شي او په پای کې ورته ووايي: «هو... بالکل دې زما روحیه ښه درک کړې ده.

که څه هم ټوکې او طنز [د ګوېټه] [...] په آثارو کې ډېر دي او تر وېرتېر وروسته یې پینځه نور خندني آثار خپاره کړي، خو د وېرتېر د لیکلو پر مهال یې روح په عذاب و، له مرګ او ژوند سره یې ډغرې وهلې او دا خبره هم له پامه غورځولای نهشو چې ګوېټه په ریښتیا غوښتل جدي او مینهیي ډېر غمجن اثر ترې پاتې شي.

فرانسویانو یې چې د ناول په اړه خپل نظر څرګند نهکړ او [اثر] یې خوښ نه کړ، ګوېټه وویل چې داسې تمه مې له فرانسوي نژاده نه وه، بلکې دوی باید ظرافتونه موندلي وای، زما د کیسې تل ته ورکوز شوي وای او د لیکوال ژور فکر او نیت یې موندلی وای؛ دوی لکه چې وېرتېري تبې نیولي دي؟

ګوېټه چې ایټالیې ته ولاړ، هر ځای یې دا لاتیني شعار و:

“spernere mundum – Spernere Neminem”

“Spernere seispum – Sperenere se sperni”

(پر هرڅه تمسخر - د هېڅ موجود نهتمسخر

پر ځان باندې تمسخر - دا واقعیت تمسخرول دي چې انسان تمسخر شوی دی).

انسان باید هېڅکله نه د خپلې شاوخوا څیزونه، نه خپل انانیت جدي وګڼي، او پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي چې پر هر هغه څه چې وشي، سربېره باید ځان خپگان ته په لاس ورنه‌کړو، او تل باید پر هر څه ځان بوخت کړو چې په پای کې مو ژغورنه او کامیابي په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

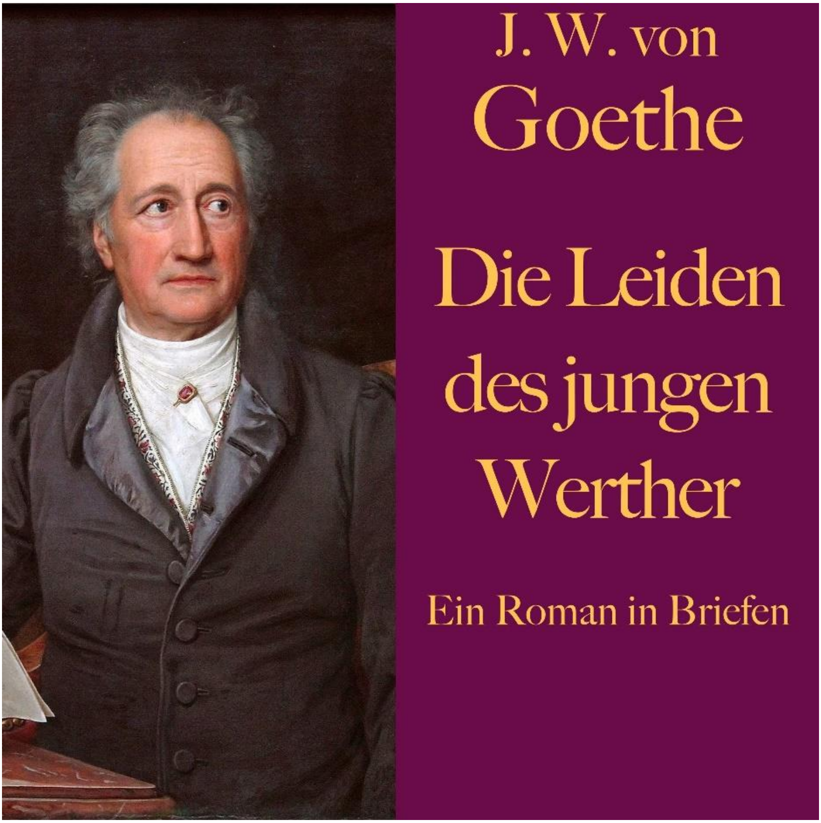

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library